

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2016

Monika Lukášková

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav speciálněpedagogických studií

Bakalářská práce

Monika Lukášková

**Využití Výměnného obrázkového komunikačního systému u osob
s autismem v základní škole speciální**

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Využití Výměnného obrázkového komunikačního systému u osob s autismem v základní škole speciální vypracovala samostatně a uvádím veškerou použitou literaturu a další zdroje.

V Olomouci dne 18. 4. 2016

Vlastnoruční podpis

Děkuji paní Mgr. et Mgr. Gabriele Smečkové, Ph.D. za cenné rady při psaní bakalářské práce. Poděkování patří i speciálním pedagogům, kteří mi poskytli rozhovory. A v neposlední řadě i své rodině, která mi byla po celou dobu mého studia velkou oporou.

Obsah

Úvod.....	6
TEORETICKÁ ČÁST	
1 Autismus.....	8
1.1 Vymezení pojmu.....	8
1.2 Etiologie.....	9
1.3 Symptomatologie.....	9
1.4 Klasifikace.....	13
1.5 Vzdělávání žáků s autismem v základní škole speciální.....	15
2 Výměnný obrázkový komunikační systém.....	19
2.1 Úvodní informace komunikačního systému VOKS.....	19
2.2 Struktura metodiky VOKS.....	20
2.3 Učitelé a klienti komunikačního systému VOKS.....	20
2.4 Pomůcky ke komunikaci systémem VOKS.....	21
2.5 Výukové a doplňkové lekce.....	25
PRAKTICKÁ ČÁST	
3 Využití výměnného komunikačního systému u osob s autismem v základní škole speciální.....	30
3.1 Vymezení výzkumného šetření a cíl.....	30
3.2 Charakteristika Základní školy a Praktické školy, Rychnov nad Kněžnou, Kolowratská 485.....	31
3.3 Metoda sběru dat.....	32
3.3.1 Rozhovor - Základní škola a Praktická škola Rychnov nad Kněžnou, Kolowratská 485.....	34
3.3.2 Rozhovor – Speciální Základní škola Litomyšl.....	44
3.3.3 Rozhovor – Mateřská škola, Speciální základní škola a Praktická škola Hradec Králové 46.....	46
3.3.4 Rozhovor – Mateřská škola a Základní škola speciální NONA, o.p.s.v Novém Městě nad Metují.....	48
3.3.5 Rozhovor – Základní škola a Střední škola CREDO, o.p.s. v Olomouci.....	52
3.3.6 Rozhovor – Základní škola speciální, Dobruška, Opočenská 115.....	54
3.4 Výsledky a jejich analýza.....	56
3.5 Vlastní názor na Výměnný obrázkový komunikační systém.....	58
4 Případová studie – Josef.....	60
Závěr.....	79

Zdroje	80
Seznam příloh	83
Přílohy	84
Anotace	96

Úvod

Téma své bakalářské práce Využití Výměnného obrázkového komunikačního systému u osob s autismem v základní škole speciální jsem si nevybrala náhodou. Vedl mě k tomu velice silný zážitek, kterého jsem byla jako dítě svědkem. Má sestřenice Věra má dnes již patnáctiletého syna Josífka s poruchou autistického spektra. Moc dobře si pamatuji na dobu, kdy byly Josífkovi dva roky a všichni se na Věru dívali „skrz prsty“, jak je neschopná matka, když má tak nevychované dítě apod. Josífek na pohled vypadal jako každé zdravé dítě, jen stále ještě nemluvil a podle všech okolo nerespektoval žádná pravidla. Mnohokrát Věra plakala a obviňovala se stále dokola, že je špatnou matkou. Reakce okolí a dokonce i rodiny na Josífkovy neustále se zhoršující záchvaty vzteku, byly natolik skličující, že se pomalu začali izolovat ve svém domě jako v nějaké ulitě. Josífkovy záchvaty zuřivosti však nabíraly na intenzitě, dokonce si začal i sám ubližovat. Věra se za jeho chování tak styděla, že se nedokázala nikomu svěřit.

Jeho diagnóza byla stanovena až v pěti letech, kdy jeho chování už bylo opravdu nevladatelné a Věra vyhledala odbornou pomoc. Následovalo mnoho vyšetření, ale až ve Fakultní nemocnici Motol, byl Josífkovi definitivně diagnostikován Dětský autismus. Pro Věru tenkrát skončila noční můra, konečně pochopila, že nedělá nic špatně a Josífkovo chování není její vina. Nicméně pro rodinu začalo náročné období přijímání Josífka takového, jaký je, jeho pochopení a snaha, co nejvíce mu pomoci se vyznat v tomto pro něj složitém světě. Největším problémem pro ně byla vzájemná komunikace. Bylo potřeba se s ním na všem předem domluvit, jinak Josífek reagoval velice podrážděně. V té době začal navštěvovat mateřskou školu speciální. Zde s ním paní učitelka velice trpělivě pracovala a seznámila ho s Výměnným obrázkovým komunikačním systémem. Byl to tenkrát pro celou rodinu něco jako malý zázrak. Josífek s námi začal komunikovat. Řekl, co chce a dokázal říci, i co nechce. Zvládl sám přespát u babičky a Věra mu konečně nemusela být 24 hodin plně k dispozici.

Na základě této zkušenosti jsem si jako hlavní cíl bakalářské práce stanovila ověření vhodnosti komunikačního systému VOKS u osob s autismem v základní škole speciální. Svou bakalářskou práci na téma Využití Výměnného obrázkového komunikačního systému u osob s autismem v základní škole speciální jsem pojala následovně. V teoretické části se v první kapitole věnuji okrajově autismu. Vymezuji pojem autismus a popisují příčiny, projevy, typy a vzdělávání žáků s autismem v základní škole speciální.

V druhé kapitole teoretické části se věnuji hlavnímu tématu své bakalářské práce, Výměnnému obrázkovému komunikačnímu systému. Naleznete zde úvodní informace a strukturu metodiky, informace o učitelích a o dětech s poruchou autistického spektra využívající tento komunikační systém, o potřebných pomůckách dále podrobný popis jednotlivých výukových a doplňkových lekcí. Jistou slabinu v této části bakalářské práce vnímám v tom, že jsem čerpala pouze z jedné odborné literatury – Výměnný obrázkový komunikační systém – VOKS od paní PhDr. Margity Knapcové, která tento komunikační systémem vymyslela. Kromě této odborné literatury a jejího upraveného vydání jsem k dané problematice nenašla jinou odbornou literaturu.

Třetí kapitola je součástí praktické části. Je věnována speciálním pedagogům pracujících s žáky s poruchou autistického spektra. V této kapitole jsem pomocí strukturovaného rozhovoru ověřovala vhodnost tohoto komunikačního systému u žáků s autismem v základní škole speciální. Uvádím zde také charakteristiku Základní školy a Praktické školy Rychnov nad Kněžnou, Kolowratská 485, kterou Josífek navštěvuje.

Ve čtvrté kapitole, která je také součástí praktické části, uvádím veškeré Josífkovy lékařské zprávy, vyšetření ze speciálně-pedagogického centra a jeho slovní hodnocení třídním učitelem.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Autismus

Tato první kapitola teoretické části o autismu zde nebude podrobně popisována vzhledem k zaměření mé bakalářské práce. Kapitola má nezasvěcenému čtenáři pouze nastínit problém autismu a poukázat na nutnost hledání vhodné komunikační metody.

1.1 Vymezení pojmu

„Autismus není něco, co osoba má, není to žádná ulita, ve které je osobnost uvězněna. Ve skořápce není schované normální dítě. Autismus je způsob bytí. Autismus je všepřonikající. Prostupuje každou zkušeností, celým vnímáním, každým smyslem, každou emocí. Autismus je součástí existence. Osobnost se od autismu oddělit nedá.“¹

Jim Sinclair

Autismus nebo-li Poruchy autistického spektra (dále jen PAS) se řadí mezi vývojové postižení. Jedná se o poruchu, která je vrozená, nevy léčitelná a ovlivňuje celkový vývoj dítěte. Narušení vývoje se objevuje v sociální oblasti, komunikaci, představitosti, hře a velmi ztěžuje život jedince.²

Pouze 5 – 20 % dětí s PAS se označují jako vysoce funkční autisté a jsou v dospělosti schopni sami hraničně normálního fungování. Je pro ně charakteristické IQ vyšší než 70. I když rozložení výkonu mezi jednotlivými oblastmi je viditelně nerovnoměrné, jsou schopni se alespoň částečně zapojit do společnosti. Někdy mívají zvláštní schopnosti jako například fenomenální mechanickou paměť či umělecký talent.³

Jedinci s PAS nemají potřebu vyhledávat kontakt a vytvářet vztahy se svým okolím. S ostatními lidmi mohou jednat jako s neživými předměty či kusem oblečení. Tvoří si vlastní vzorce chování (rituály), které se musí striktně dodržovat. Jejich narušení způsobuje paniku, strach a zuřivost.⁴

¹ Sinclair (in Thorová, 2006, s. 33)

² Říhová a kol., 2011

³ Hort, Hrdlička, Kocourková, Malá a kol., 2008

⁴ Edwards, Lanyado, Ed., 2005

PAS postihuje deset až patnáct dětí z tisíce a třikrát více tímto onemocněním trpí chlupci oproti dívkám, bez ohledu na etnikum, zeměpisnou polohu nebo sociální postavení.⁵

Pokud se s dítětem vhodně pracuje, jeho handicap se může zmírnit. Terapeut s pedagogem pomáhají dítěti získat potřebné dovednosti a maximálně využít svých schopností. Je důležité, co nejdříve vytvořit strukturované a předvídatelné prostředí, ve kterém se dítě dokáže orientovat jak v čase, tak v prostoru a alespoň částečně porozumět mezilidským vztahům. V první řadě se trénuje nácvik funkční komunikace a sociálního chování.⁶

1.2 Etiologie

Autismus je neurologická porucha manifestující v chování, jejíž příčina není doposud známa. Laboratorní neurochemické výzkumy ukazují varianty dysfunkcí mozku, které mohou zapříčinit vznik této poruchy. Zřejmě nervové buňky mozku u jedince s PAS jsou více izolované než u osob, které touto poruchou netrpí. Vědecké práce ukazují, že osoby s PAS mají vysoké procento mozkových dysfunkcí, které se mohou prokázat na CAT-scanu nebo MRI-scanu. Část osob s PAS má abnormality na mozečku nebo má změny na spánkovém laloku kolem komor. Dysfunkce mozkového kmene se vyskytuje asi u 1/3 osob, 1/5 má abnormality jež ukazují také na dysfunkci mozkového kmene (šilhání, neobvyklé pohyby očí). Přibližně 50 – 55% osob trpících s PAS má prokazatelnou dysfunkci nebo poškození mozkového kmene. Právě v těchto oblastech mozku dochází patrně k rozvoji komunikační a sociální interakce.⁷

1.3 Symptomatologie

U jedinců trpících autismem se setkáváme s odlišnými vzorci chování. Spojují je však vnitřní charakteristiky, které je odlišují od zdravých jedinců (odlišné myšlení). Společné vnější charakteristiky u tohoto postižení neexistují.⁸

V dané oblasti se setkáváme se specifickými a nespecifickými projevy chování. Pro osoby s PAS je typická triáda příznaků. Triáda představuje specifické projevy, které se objevují v sociální interakci, komunikačních dovednostech a představitosti. Nespecifické projevy zahrnují:

⁵ Richman, 2006

⁶ Thorová, 2006

⁷ Gillberg, Peeters, 2008

⁸ Vermeulen, 2006

- motorické obtíže,
- úzkostné stavy,
- poruchy spánku,
- poruchy chování,
- poruchy příjmu potravy aj.⁹

Obtíže se mohou projevit i ve smyslovém vnímání a to v pojetí hyposenzitivity (snížená citlivost) či hypersenzitivity (zvýšená citlivost). Jedinci reagují neadekvátně na nabízené předměty, zvukové vjemy, tělesný kontakt a další. Reakce jedinců se mohou projevat agresí, autoagresí, křikem, apatii apod.¹⁰

Triáda

Sociální interakce

Jedinci s PAS si většinou nevytvářejí sociální vztahy se svými vrstevníky a nesdílejí s nimi společné zájmy. Některé děti dávají spíše přednost činnosti o samotě. Většina dětí však chtějí sociální kontakt, ale nevědí jak ho navázat, což pramení z toho, že nedokážou chápat chování ostatních lidí.¹¹ Lorna Wingová zavedla u osob s PAS čtyři typy sociální interakce. Jedná se o tyto typy:

- ***Typ osamělý (sociální)***

Dítě je samotářské, nesnaží se o komunikaci, nevyhledává společnost, odmítá kolektivní hry. V kolektivu se drží opodál. Nestojí takřka o žádný fyzický kontakt či přímo se kontaktu aktivně vyhýbá. S vyšším věkem se většinou vztah s blízkými osobami zlepšuje.¹²

- ***Typ pasivní***

Dítě je pasivní, jeho sociální komunikace je nespontánní nebo chybí. Komunikuje hlavně k uspokojení základních potřeb. Může se pasivně zúčastnit hry s vrstevníky. Má omezenou schopnost prožívat radost s ostatními, empatii, poskytovat útěchu a poprosit o pomoc. Celkově je omezená spontaneita v sociální interakci.¹³

⁹ Říhová a kol., 2011

¹⁰ Říhová a kol., 2011

¹¹ Čadilová, Žampachová, 2013

¹² Thorová, 2006

¹³ Thorová, 2006

- ***Typ aktivní-zvláštní***

Dítě je často hyperaktivní, často má ulpívavý oční kontakt, bez komunikační funkce. Komunikace, gestikulace a mimika může být přehnaná. Komunikuje většinou jen o vlastních zájmech. Má malý nebo žádný vztah k posluchači. Má rád jednoduché sociální rituály, jako je pozdrav. Těžce chápe pravidla společenského chování. Je pro něj charakteristická značná spontaneita v sociální interakci. Většinou nedodržuje intimní vzdálenosti. Má sociálně velmi problematické a obtěžující chování.¹⁴

- ***Typ formální (afektovaný)***

Dítě má vyšší IQ, dobré vyjadřovací schopnosti. Komunikace je velice formální s šokujícími výroky. Obtížně chápe ironii a nadsázku. Jeho chování je konzervativní až chladné, často i ke své rodině. Má rád společenské rituály. Potrpí si na přesné dodržování pravidel. Má encyklopedické zájmy. Je přehnaně zdvořilý.¹⁵

- ***Typ smíšený – zvláštní***

Pátý typ smíšený - zvláštní je přidán na základě zkušeností dalších odborníků zabývajících se touto problematikou. Dítě má velmi nesourodé a zvláštní chování. Najdeme u něho prvky všech předešlých typů. Budí dojem falešné sociální zdatnosti.¹⁶

Komunikační dovednosti

„Poruchy autistického spektra jsou primárně poruchami komunikace. Opožděný vývoj řeči bývá velmi často první příčinou znepokojení udávanou rodiči.“¹⁷

Problémy postihují složku receptivní (porozumění) i expresivní (vyjadřování). U osob s PAS jsou komunikační deficity a jejich kombinace velmi různorodé. Ačkoli jejich řeč nemusí být poškozena, v komplexním řečovém vývoji nacházíme abnormality vždy. Nejméně narušenou komunikační schopnost mají osoby s Aspergerovým syndromem.¹⁸

¹⁴ Thorová, 2006

¹⁵ Thorová, 2006

¹⁶ Thorová, 2006

¹⁷ Gillebrg, 1990 (in Thorová, 2006, s. 98)

¹⁸ Thorová, 2006

Některé obtíže ve verbální komunikaci:

- neverbálně nekomunikuje, na otázku často nereaguje, nebo odpovídá jednoslovně,
- nesprávné používání „ano“ a „ne“,
- samomluva (někdy používá pro ostatní nesrozumitelný jazyk),
- časté repetitivní dotazy,
- verbalismus, echolálie, hyperakuzis.¹⁹

Některé obtíže v neverbální komunikaci:

- nenavazuje oční kontakt,
- nedostatečné vyjadřování a porozumění emocím, gestům,
- špatné držení těla,
- nedodržování komunikačních a osobních zón,
- prozodické faktory (melodie, rytmus, tempo řeči aj.).²⁰

Představivost

Narušení představivosti ovlivňuje mentální vývoj dítěte v mnoha směrech. Dítě dává přednost činnostem a aktivitám typickým pro mladší věk. Objevují se repetitivní aktivity, stereotypní modely chování, projevy nebo forem činností. Nerozvíjí se hra a je výrazně odlišná od vrstevníků. Dítě s PAS je schopno silně se zaujmout pro určité téma nebo činnost. Charakteristické je jednoduché zacházení s předměty – houpání, mávání, roztáčení, házení, bouchání. Vyšší úroveň představuje – třídění, řazení, seskupování předmětů dle barev či tvaru. Některé děti projeví zájem o písmena, číslice, skládání obrázků. Stereotypní činnosti se obvykle propojují se sluchovou, vizuální a vestibulokochleární percepční autostimulací. Stereotypy se u některých dětí mohou objevit i v pohybu – prohlížení prstů, točení se dokolečka, oštipování kůže, plácání se do hlavy.²¹

¹⁹ Říhová a kol., 2011

²⁰ Říhová a kol., 2011

²¹ Thorová, 2006

1.4 Klasifikace

Klasifikaci zde uvádím dle desáté revize Mezinárodní statistické klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů (MKN-10), která autismus zastřešuje pod pervazivními vývojovými poruchami – kód F84. Pod uvedenou klasifikací uvádím krátkou charakteristiku jednotlivých pervazivních vývojových poruch.

F84.0 Dětský autismus

F84.1 Atypický autismus

F84.2 Rettův syndrom

F84.3 Jiná dětská dezintegrační porucha

F84.4 Hyperkinetická porucha sdružená s mentální retardací a stereotypními pohyby

F84.5 Aspergerův syndrom

F84.8 Jiné pervazivní vývojové poruchy

F84.9 Pervazivní vývojová porucha nespecifikovaná²²

Dětský autismus

Dětský autismus patří mezi nejzávažnější a zároveň nejlépe prostudovanou pervazivní vývojovou poruchu.²³ Jedná se o poruchu, která se vyznačuje abnormálním či porušeným vývojem před třetím rokem života dítěte. Abnormální funkce se projevují ve všech oblastech psychopatologie (tzv. triáda). Dále jsou přítomny i nespecifické symptomy, mezi které patří poruchy spánku a jídla, návaly zlosti, fobie, sebeagrese.²⁴ U osob trpících daným typem pervazivní vývojové poruchy se velmi často vyskytuje epilepsie.²⁵

Atypický autismus

Atypický autismus se vyznačuje tím, že nejsou narušeny všechny tři oblasti psychopatologie a abnormální a porušený vývoj se objevuje po třetím roce života jedince. S atypickým autismem se setkáváme u osob s těžkou vývojovou receptivní poruchou řeči či těžkou mentální retardací.²⁶

²² MKN-10, aktualizovaná verze k 1. 4. 2014, Dostupné z: <http://www.uzis.cz/cz/mkn/index.html>

²³ Hrdlička, Komárek, 2004

²⁴ MKN-10, aktualizovaná verze k 1. 4. 2014, Dostupné z: <http://www.uzis.cz/cz/mkn/index.html>

²⁵ Hrdlička, Komárek, 2004

²⁶ MKN-10, aktualizovaná verze k 1. 4. 2014, Dostupné z: <http://www.uzis.cz/cz/mkn/index.html>

Rettův syndrom

Jedná se o jedinou pervazivní vývojovou poruchu, u které je známa genetická příčina vzniku.²⁷ Rettův syndrom se vyskytuje pouze u dívek. Začátek nemoci se projevuje mezi 7-24 měsícem života. Z počátku se nevyskytují žádné abnormality ve vývoji. Postupně se však začíná objevovat částečná nebo pozvolná ztráta řeči. Nastávají problémy v obratnosti chůze, používání rukou - snížení účelných pohybů rukou, kroutivé pohyby rukou, bezprostřední hyperventilace, je ukončen růst hlavy. Dochází k přerušení sociálního vývoje a vývoje hraní.²⁸ Rettův syndrom je doprovázen těžkou mentální retardací a epilepsií.²⁹

Jiná dětská dezintegrační porucha

Dítě s danou poruchou prochází bezproblémovým vývojem, který však zasáhne permanentní ztráta již osvojených dovedností z neznámé příčiny. Syndrom nastupuje u dětí mezi druhým až desátým rokem jejich života. Dítě s dezintegrační poruchou může trpět těžkou mentální retardací.³⁰ Dětskou dezintegrační poruchou doprovázejí poruchy komunikace, sociální interakce a stereotypní motorické manýrování.³¹

Hyperkinetická porucha sdružená s mentální retardací a stereotypními pohyby

Jedná se o poruchu, která je těžce definovatelná s nejistou nozologickou validitou. Poruchou trpí jedinci s těžkou mentální retardací. Zásadní problém se nachází ve stereotypním chování, poruše pozornosti a hyperaktivity. Porucha je často spojena s vývojovým opožděním.³²

Aspergerův syndrom

Děti s Aspergerovým syndromem mají problémy v komunikaci a v sociálním chování, což neodpovídá celkově dobrému intelektu a řečovým schopnostem. Těžko navazují vztahy s ostatními lidmi. Velké problémy se mohou objevit i v mimoslovní komunikaci, motorickém vývoji, grafomotorice, matematice, logickém a abstraktním uvažování, v orientačních schopnostech, v rozeznávání osob nebo v sebeobslužných dovednostech. Celkový intelekt

²⁷ Hort, Hrdlička, Kocourková, Malá a kol., 2008

²⁸ MKN-10, aktualizovaná verze k 1. 4. 2014, Dostupné z: <http://www.uzis.cz/cz/mkn/index.html>

²⁹ Hrdlička, Komárek, 2004

³⁰ Čadilová, Jůn, Thorová a kol., 2007

³¹ MKN-10, aktualizovaná verze k 1. 4. 2014, Dostupné z: <http://www.uzis.cz/cz/mkn/index.html>

³² MKN-10, aktualizovaná verze k 1. 4. 2014, Dostupné z: <http://www.uzis.cz/cz/mkn/index.html>

může být v rozmezí od podprůměrného až po prvky geniality. Pro tyto děti je charakteristické ritualizované chování, které se týká činností i řeči.³³

Děti s Aspergerovým syndromem jsou schopny navštěvovat běžnou školu za pomoci různých nácviků a individuálního přístupu. Celkově mohou vést běžný život s ostatními, i když na okolí můžou působit jako lidé zvláštní. Pozitivní prognóza není u všech osob, někteří potřebují asistenta kvůli problémovému chování, popřípadě je doporučena docházka do speciální školy.³⁴

1.5 Vzdělávání žáků s autismem v základní škole speciální

Děti s PAS mají právo na vzdělávání. Mohou navštěvovat takovou školu, která je pro ně schopna zajistit adekvátní podmínky k jejich rozvoji. Vzdělávání je zastřešeno v zákoně 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon, který je novelizován 82/2015 Sb.). Konkrétně na vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami je zaměřen § 16 zmíněného zákona. Důležitá je vyhláška 73/2005 Sb. o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných (novelizována vyhláškou 147/2011 Sb.), která specifikuje formy vzdělávání těchto dětí v § 3. Jedná se o vzdělávání formou individuální integrace, skupinové integrace, ve škole samostatně zřízené pro žáky se zdravotním postižením nebo kombinaci všech uvedených forem. Nutné je také zmínit vyhlášku 72/2005 Sb. o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních (novelizována vyhláškou 116/2011 Sb.). Poradenské služby poskytují pedagogicko-psychologické poradny a speciálně pedagogická centra.³⁵

³³ Čadilová, Jůn, Thorová a kol., 2007

³⁴ Thorová, 2006

³⁵ Pipeková et al., 2010

Školský zákon 561/2004 sb.

§ 16 Vzdělávání dětí, žáků, studentů se speciálními vzdělávacími potřebami

Odst. 1 „Dítětem, žákem a studentem se speciálními vzdělávacími potřebami je osoba se zdravotním postižením, zdravotním znevýhodněním nebo sociálním znevýhodněním.“³⁶

Odst. 2 „Zdravotním postižením je pro účely tohoto zákona mentální, tělesné, zrakové nebo sluchové postižení, vady řeči, souběžné postižení více vadami, **autismus** a vývojové poruchy učení nebo chování.“³⁷

Odst. 7 „Děti, žáci a studenti se zdravotním postižením mají právo bezplatně užívat při vzdělávání speciální učebnice a speciální didaktické a kompenzační učební pomůcky poskytované školou.“³⁸

§ 48 Vzdělávání žáků se středně těžkým a těžkým mentálním postižením, se souběžným postižením více vadami a s autismem

Odst. 1 „Žáci se středně těžkým a těžkým mentálním postižením, se souběžným postižením více vadami a s **autismem** se mohou vzdělávat v základní škole speciální, a to se souhlasem zákonného zástupce a na základě písemného doporučení školského poradenského zařízení.“³⁹

Odst. 2 „Vzdělávání v základní škole speciální má deset ročníků a člení se na první stupeň a druhý stupeň. První stupeň je tvořen prvním až šestým ročníkem, druhý stupeň sedmým až desátým ročníkem.“⁴⁰

³⁶ Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), in: *Sbírka zákonů České republiky*, 2004, Dostupné také z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561>

³⁷ Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), in: *Sbírka zákonů České republiky*, Dostupné také z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561>

³⁸ Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), in: *Sbírka zákonů České republiky*, Dostupné také z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561>

³⁹ Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), in: *Sbírka zákonů České republiky*, 2004, Dostupné také z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561>

⁴⁰ Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), in: *Sbírka zákonů České republiky*, Dostupné také z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561>

§ 48a Přípravný stupeň základní školy speciální

Odst. 1 „Zřizovatel základní školy speciální může zřídit třídy přípravného stupně základní školy speciální, které poskytují přípravu na vzdělávání v základní škole speciální dětem se středně těžkým a těžkým mentálním postižením, se souběžným postižením více vadami nebo s autismem. Ke zřízení třídy přípravného stupně základní školy speciální registrovanou církví nebo náboženskou společností, které bylo přiznáno oprávnění k výkonu zvláštního práva zřizovat církevní školy, je nezbytný souhlas ministerstva. V ostatních případech je ke zřízení třídy přípravného stupně základní školy speciální nezbytný souhlas krajského úřadu, pokud zřizovatelem uvedené školy není kraj nebo ministerstvo.“⁴¹

Odst. 2 „O zařazení dítěte do třídy přípravného stupně základní školy speciální rozhoduje ředitel školy na žádost zákonného zástupce a na základě písemného doporučení školského poradenského zařízení.“⁴²

Odst. 3 „Do třídy přípravného stupně základní školy speciální lze zařadit dítě od školního roku, v němž dosáhne 5 let věku, do zahájení povinné školní docházky, a to i v průběhu školního roku. Třída přípravného stupně základní školy speciální má nejméně 4 a nejvýše 6 žáků.“⁴³

Odst. 4 „Vzdělávání v přípravném stupni základní školy speciální trvá nejvýše 3 školní roky.“⁴⁴

Žáci základní školy speciální jsou zde vzděláváni na podkladě speciálně-pedagogického či psychologického vyšetření školským poradenským zařízením. Vzdělávání jedinců s PAS v dané škole vyžaduje mnoho podpůrných opatření, jako jsou speciální postupy, metody, formy při vzdělávání, speciální pomůcky a učebnice a také asistent

⁴¹ Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), in: *Sbírka zákonů České republiky*, 2004, částka 190, s. 10262–10324. Dostupné také z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561>

⁴² Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), in: *Sbírka zákonů České republiky*, Dostupné také z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561>

⁴³ Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), in: *Sbírka zákonů České republiky*, 2004, Dostupné také z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561>

⁴⁴ Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), in: *Sbírka zákonů České republiky*, 2004, Dostupné také z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561>

pedagoga a nízký počet žáků ve třídě.⁴⁵ Pro úspěšné vzdělávání se vytváří individuální vzdělávací plán pro každého žáka.⁴⁶

Žáci s PAS se mohou v základní škole speciální vzdělávat buď ve specializované třídě pro žáky s autismem či při individuální integraci v běžných třídách základních speciálních škol. Nejnižší počet pro zřízení třídy pro žáky s autismem jsou čtyři a nejvyšší šest žáků. Současně mohou třídu navštěvovat žáci ze dvou i více ročníků. Ve třídě mohou působit paralelně tři pedagogičtí pracovní, kdy jeden z nich je asistent pedagoga.⁴⁷

⁴⁵ Čadilová, Žampachová, 2008

⁴⁶ Pipeková et al., 2010

⁴⁷ Čadilová, Žampachová, 2008

2 Výměnný obrázkový komunikační systém

Tato druhá kapitola teoretické části je nosným pilířem celé bakalářské práce. Jsou zde popsány úvodní informace o komunikačním systému, struktura metodiky, učitelé a děti s PAS využívající Výměnný obrázkový komunikační systém (dále jen VOKS), pomůcky, výukové a doplňkové lekce. Pro názornost je kapitola doplněná ilustračními fotografiemi.

2.1 Úvodní informace komunikačního systému VOKS

Osoby, které nemohou verbálně komunikovat nebo je jejich komunikace značně omezená používají alternativní a augmentativní komunikaci (dále jen AAK).⁴⁸ Komunikační systém VOKS je jedna z forem AAK.

Systém VOKS je vhodná forma AAK pro jedince trpící autismem. Je však možné využít tento systém i pro klienty s výraznějšími problémy ve verbální komunikaci (Downův syndrom, DMO, těžké formy dysfázie).⁴⁹

Systém VOKS je založen na výměně obrázku za věc, kterou dítě chce. Dítě se pomocí komunikačního systému VOKS učí navazovat kontakt, vyjádřit své potřeby a pocity v běžných životních situacích.⁵⁰

Komunikační systém VOKS vymyslela pro Českou republiku paní PhDr. Margita Knapcová v roce 2001. Její inspirací byla návštěva Therapeutic Day School v Chicagu, kde se podrobně seznámila s komunikačním systémem The Picture Exchange Communication System (dále jen PECS) určený pro děti s PAS.⁵¹

Systémy PECS a VOKS jsou vytvořeny na společných principech. Dítě je motivováno prostřednictvím odměn, které jsou vybírány individuálně pro konkrétní dítě. Systémy se snaží o subvenci jedincovy iniciativy pomocí fyzické asistence za potlačení verbálních výzev a instrukcí. V neposlední řadě jde o podporu nezávislosti uspořádáním lekcí (pozdější zařazení otázky: „Co chceš?“).⁵²

⁴⁸ Škodová, Jedlička a kol., 2007

⁴⁹ Knapcová, 2006

⁵⁰ Dostupné z: <http://www.dorea.cz/products/odborne-metody/>

⁵¹ Knapcová, 2006

⁵² Knapcová, 2006

2.2 Struktura metodiky VOKS

Struktura metodiky VOKS je rozdělena na dvě části. První část představuje přípravné práce, které poskytují zásadní informace o učitelích metodiky VOKS a o prostředí nácviku. Určují potřebné pomůcky ke komunikaci. V přípravné lekci se zjišťují individuální odměny pro dítě, které jsou nedílnou součástí nácviku k osvojení komunikačního systému VOKS. Druhá část se zaměřuje na konkrétní výukové a doplňkové lekce. Metodika VOKS se skládá celkem ze sedmi výukových lekcí a čtyř lekcí doplňkových. V samotných výukových lekcích se dítě učí požádat o oblíbenou/chtěnou věc pomocí výměny obrázku. Dítě je vedeno k samostatnosti, kdy je schopno samo dojít k zásobníku, vybrat potřebné symboly, sestavit větu na větný proužek a předat ho komunikačnímu partnerovi. Učí se diferencovat obrázky, reagovat na otázky, komentovat prostředí a věci ve svém okolí. Doplňkové lekce se zaměřují na rozvoj slovní obrázkové zásoby a větné stavby, osvojení obrácené komunikace a upevnění očního kontaktu. Při nácviku je možné, aby se druhá výuková lekce společně s třetí překrývala. To lze i u třetí a čtvrté výukové lekce. Naopak další výukové lekce se překrývat nemohou.⁵³

2.3 Učitelé a klienti komunikačního systému VOKS

Při osvojování komunikačního systému VOKS spolupracují minimálně dva učitelé. Jeden učitel je v roli komunikačního partnera a druhý učitel je v roli asistenta dítěte. Komunikační partner komunikuje s dítětem a vede celý nácvik. Jeho úkolem je striktně dodržovat kroky jednotlivých fází osvojovacího procesu. Práce asistenta je fyzická pomoc dítěti při komunikaci. To znamená, že na začátku každé výukové lekce asistent dítě jemně nasměruje vedením jeho ruky k daným činnostem. Asistent v průběhu osvojovacího procesu s dítětem nemluví, nenavazuje jakýkoli kontakt. Od své asistence postupně odstupuje. Role komunikačního partnera a asistenta se v průběhu procesu střídají.⁵⁴

Výuku systému VOKS může vykonávat pouze osoba, která byla řádně proškolená v komunikačním systému VOKS. Národní ústav pro vzdělávání pořádá kurzy, pro následnou aplikaci systému VOKS v praxi. Kurz je určen logopedům, speciálním pedagogům, učitelům základních a mateřských škol speciálních, škol integrujících žáky s PAS nebo s těžkou poruchou komunikace v kombinaci s mentálním postižením a dalším pedagogům, kteří s těmito žáky pracují. Lektorky kurzu jsou PhDr. Margarita Knapcová, Mgr. Marcela

⁵³ Knapcová, 2006

⁵⁴ Knapcová, 2006

Jarolímová a Mgr. Nataša Habarta Alešová. Kurz trvá 16 hodin a cena kurzu je 2 000 Kč. Součástí jsou také ukázky videoprojekce, fotodokumentace, seznámení s materiálem potřebným ke komunikaci, ukázka a návod k výrobě pomůcek. Absolventi kurzu dostanou kompletní soubor obrázků spolu s metodickou příručkou.⁵⁵

2.4 Pomůcky ke komunikaci systémem VOKS

Komunikační symboly

Komunikační symboly mohou mít podobu piktogramů nebo fotografií. Vždy záleží na jedinci, jaký systém je pro něj nevhodnější. Paní PhDr. Margita Knapcová a kolektiv si vytvořili na základě The Picture Communication Symbols (PCS) vlastní podobu obrázků. Většinu obrázků si sami kreslí dle konkrétních potřeb každého jedince. Názvy vlastních obrázků jsou pojmenovány velkými tiskacími písmeny. To ulehčuje v budoucnosti globální čtení a také napomáhá k porozumění v komunikaci s osobou, která nezná sdělení obrázku. Prvotní velikost obrázku je 5x5 cm, která se však může následně upravovat. Obrázky jsou nejčastěji černobílé, zalaminované a na rubu mají suchý zip.⁵⁶



Obr. č. 1 komunikační symboly (autorská fotografie)

⁵⁵ Dostupné z: <http://www.nuv.cz/p/vn/komunikacni-system-voks>

⁵⁶ Knapcová, 2006

Nosiče obrázků (zásobníky)

Nosiče obrázků představují komunikační knihu, komunikační tabulky, tematické komunikační palety a přenosné komunikační nosiče (komunikační tašky a zástěry).⁵⁷



Obr. č. 2 komunikační symboly v komunikační knize (autorská fotografie)

Komunikační tabulky

Komunikační tabulky se považují za základní nosič obrázků VOKS. Z počátku jedinec využívá pouze jednu komunikační tabulku. Pokud je schopen diferencovat více obrázků, jednotlivé tabulky se přidávají a vzniká komunikační kniha. Jednotlivé komunikační tabulky jsou rozlišeny barvou. Každá barva je určena pro daný druh obrázku.⁵⁸

Barevné rozlišení komunikačních tabulek:

- **oranžová** je určena pro podstatná jména, nezařazená do jiných kategorií,
- **žlutá** je pro osoby a osobní zájmena,
- **zelená** znázorňuje slovesa,
- **modrá** přídavná jména a vybraná příslovce,
- **bílá** spojky, předložky, časové pojmy, barvy, písmena, číslice a další abstraktní pojmy,

⁵⁷ Knapcová, 2006

⁵⁸ Knapcová, 2006

- **červená** tázací zájmena a frekventovaná slova („ano“, „ne“, „není“, „v pořádku“),
- **hnědá** slovní spojení a slovesa („Já chci“, „Já vidím“, „Já mám“, „Chtít“, „Vidět“, „Mít“),
- **fialová** je určena pro sociální výrazy (zdvořilé výrazy, omluvné výrazy, slangové výrazy, libost, nelibost, expresivní vyjádření jedince),
- **šedá** pro větný proužek.⁵⁹

Větný proužek

Větný proužek je pomůcka, na kterou se řadí obrázkové symboly jednotlivých sdělení dítěte a komunikačního partnera.⁶⁰



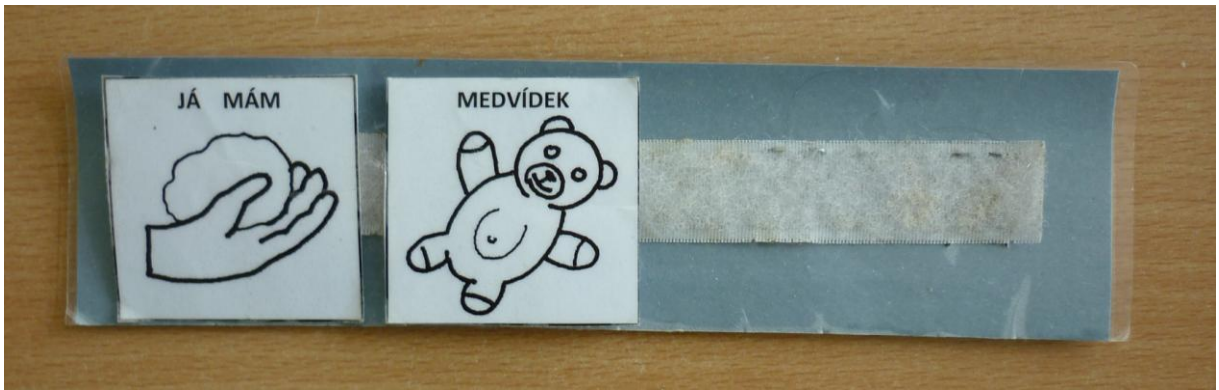
Obr. č. 3 sestavené sdělení – Já chci číst (autorská fotografie)



Obr. č. 4 sestavené sdělení – Já nechci hrozny (autorská fotografie)

⁵⁹ Knapcová, 2006

⁶⁰ Knapcová, 2006



Obr. č. 5 sestavené sdělení – Já mám medvídka (autorská fotografie)



Obr. č. 6 sestavené sdělení – Já vidím knihu. (autorská fotografie)



Obr. č. 7 sestavené sdělení – Já slyším klavír. (autorská fotografie)

2.5 Výukové a doplňkové lekce

Přípravná lekce

Přípravná lekce je zaměřena na výběr odměn. Zjišťuje se pořadí oblíbených potravin a předmětů dítěte. Je důležité, aby při této lekci nebylo dítě hladové. Komunikační partner sedí naproti dítěti, které má za svými zády asistenta připraveného k pomoci (výchozí pozice každé lekce). Na stole jsou vyrovnané do řady oblíbené potraviny (5-8 druhů), které se předem konzultovaly s rodiči dítěte. Následně je dítě vyzváno, aby si vybralo pochutinu. Pokud po ní dítě sáhne do 5 vteřin je daná pochutina považována za preferovanou. Celý proces se opakuje s promíchanými pochutinami. Tím se získá jistota, že daná potravina je opravdu nejoblíbenější a nejedná se pouze o náhodu. Pokud je stejná potravina 3x vybrána přiřadí se jí první místo v řadě oblíbených potravin. Takto se postupně určí pořadí dalších 3-5 potravin. Obdobným způsobem se postupuje i při výběru oblíbených předmětů. Vybraný předmět chvilku ponecháme dítěti a pak mu jej odebereme.⁶¹

První výuková lekce

První výuková lekce se zaměřuje na pochopení podstaty systému VOKS (výměna) pomocí oblíbených potravin či předmětů. Komunikační partner, dítě a asistent jsou ve výchozí pozici. Obrázky znázorňující oblíbené věci jsou položeny na stole před dítě. Komunikační partner drží ve své ruce reálnou věc, kterou ukazuje dítěti. Druhou rukou nastavuje dlaň, aby dítě mohlo dát obrázek do ruky. Může se stát, že dítě nebude reagovat. V tomto případě dítě oslovíme a upozorníme ho na oblíbenou potravinu či předmět. V tuto chvíli asistent napomáhá dítěti vzít obrázek ze stolu a položit komunikačnímu partnerovi na dlaň. Následně komunikační partner reaguje slovně názvem potraviny či předmětu (např. „Sušenka.“ nebo „Já chci sušenku.“) a ihned předá dítěti danou věc. Vše musí na sebe rychle navazovat, aby dítě pochopilo vazbu mezi dám - dostanu. Tuto lekci neustále procvičujeme s tím, že se asistent postupně upozadňuje. Cílem je, aby dítě zvládlo předání obrázku bez asistenta a nápovědy komunikačního partnera.⁶²

⁶¹ Knapcová, 2006

⁶² Knapcová, 2006

Druhá výuková lekce

V druhé výukové lekci dítě začíná používat komunikační tabulku podstatných jmen - oranžové barvy. V této lekci se trénuje samostatnost. Výuka probíhá obdobně jako v předešlé lekci. Tentokrát je, ale obrázek umístěn na komunikační tabulce. Návuk samostatnosti se dále procvičuje postupným oddalováním se komunikačního partnera od dítěte. Pokud je v tomto případě potřeba fyzicky pomoci s výměnou předmětu za obrázek, pomůže asistent. Později je žádoucí, aby komunikační partner střídal své stanoviště. Je důležité dodržovat pravidlo, pokud dítě přinese požadovaný obrázek, musí dostat danou věc.⁶³

Třetí výuková lekce

Při zavádění této lekce se stále trénuje i lekce druhá. Tato lekce se od druhé liší tím, že na komunikační tabulce se poprvé objevily dva obrázky. Jeden obrázek s předmětem, co dítě chce a obrázek s předmětem, co dítě nemá rádo. Dítě je nuceno si z obrázků vybrat. Pokud je z nové situace zaskočeno a nezvládne ji, pomůže mu asistent. Komunikační partner reaguje na vybraný obrázek podle pravdy. To znamená, že pokud dítě přinese obrázek s oblíbeným předmětem, komunikační partner reaguje nadšeně a dá žádaný předmět. Pokud přinese obrázek s neoblíbenou věcí, komunikační partner reaguje neutrálně a dá dítěti neoblíbený předmět. Cvičení se zopakuje po 5 vteřinách.⁶⁴

Tato výuková lekce má ještě druhou možnost návuku. Komunikační partner má pouze jednu věc - oblíbenou. Dítě si opět vybírá ze dvou obrázků, pokud si vybere oblíbenou věc, postupuje se jako v předešlé variantě. V případě, že se rozhodne pro obrázek s neoblíbeným předmětem, komunikační partner řekne: „Nemám.“⁶⁵

V této lekci se už cvičí také rozlišení mezi obrázkem související s činností a obrázkem, který s činností nesouvisí. Například dítě sedí před televizí, která je vypnutá a na komunikační tabulce je ovladač a lžička. Dítě se musí rozhodnout pro obrázek předmětu, který ke své činnosti potřebuje. Postupně se na komunikační tabulku přidává více obrázků. Pokud dítě zvládne výběr z více obrázků, zavede se další komunikační tabulka podstatných jmen - oranžové barvy. Poté se obrázky roztřídí podle témat (např. pochutiny v první tabulce a předměty v druhé tabulce). Dále dítě pracuje už se dvěma komunikačními tabulkami umístěnými vedle sebe nebo pod sebou. Opět se trénuje náhodný výběr mezi obrázky.

⁶³ Knapcová, 2006

⁶⁴ Knapcová, 2006

⁶⁵ Knapcová, 2006

Postupně se přidávají nové a nové obrázky. Komunikační tabulky se poté sváží, aby připomínaly knihu. Při této lekci je důležité, aby i komunikační partner při komunikaci s klientem využíval své obrázky se symboly.⁶⁶

První doplňková lekce

Jakmile dítě zvládlo předešlou lekci, dochází k rozšiřování obrázkové slovní zásoby vybrané přímo na dítě. A to v následujícím pořadí: podstatná jména, slovesa a ostatní slovní druhy. Je snaha zavádět slova, která jsou pro komunikaci nejčastější (např. záchod, přestávka, pomoc, ano, ne aj.).⁶⁷

Čtvrtá výuková lekce

Výuková lekce vede k nácviku tvorby jednoduchých vět. Cílem je, aby dítě dokázalo požádat o věc celou větou. To znamená, že na větný proužek umístí symbol „Já chci“ a obrázek chtěné věci. Větný proužek potom přinese komunikačnímu partnerovi, který ho přečte a ukáže dítěti, co chce. Nácvik probíhá obdobně jako v předešlých lekcích. Před dítě je položena věc, kterou bude pravděpodobně chtít. Asistent pomáhá dítěti připevnit symbol chtěné věci na větný proužek vedle obrázku „Já chci“, následně odebrat větný proužek z komunikační knihy a předat ho komunikačnímu partnerovi. Práce asistenta se postupně omezuje. V momentě, kdy je výměna dokončena, vrací se větný proužek a daný symbol do komunikační knihy. Symbol „Já chci“ zůstává na větném proužku. Poté se dítě učí složit celou větu („Já chci sušenku.“).⁶⁸

Druhá doplňková lekce

V této doplňkové lekci se upevňuje oční kontakt dítěte s komunikačním partnerem. Když přichází dítě s obrázkem, komunikační partner se otáčí zády a skloní hlavu. Asistent dítěti pomáhá dotknout se komunikačního partnera. Komunikační partner po dotknutí nadšeně vzhledne k dítěti a reaguje běžným způsobem.⁶⁹

⁶⁶ Knapcová, 2006

⁶⁷ Knapcová, 2006

⁶⁸ Knapcová, 2006

⁶⁹ Knapcová, 2006

Pátá výuková lekce

Cílem této lekce je, aby dítě zvládlo zareagovat na otázku „Co chceš?“ Před dítě mimo jeho dosah je položena chtěná věc. Poté, co si jí dítě všimne, se ho komunikační partner zeptá „Co chceš?“ a svou otázku podpoří vizualizací na svém větném proužku. Po podání větného proužku dítětem, komunikační partner reaguje stejným způsobem jako v lekcí předešlé. Postupně se přidává větší výběr oblíbených pochutin a předmětů, ze kterých si dítě vybírá.⁷⁰

Třetí doplňková lekce

Třetí doplňková lekce se zaměřuje na rozšíření slovní obrázkové zásoby o barvy, velikost, čísla, přívlastky, apod. („Já chci červený bonbon.“). Dále se nacvičuje tzv. obrácená komunikace, při které se dítě učí správně reagovat na sdělení komunikačního partnera. (D: „Já chci čaj.“, KP: „Přines hrnek.“)⁷¹

Šestá výuková lekce

Při výukové lekcí se dítě snaží odpovědět na otázku „Co vidíš?“, „Co máš?“, „Co je to?“, „Co slyšíš?“ a „Co cítíš?“. Jedná se o poměrně náročnou lekcí. Některé děti s PAS vůbec tuto lekcí nepochopí, protože odměnou není to, co znázorňují přinesené obrázky. V této lekcí s dítětem komunikují již dva komunikační partneři. Komunikační partner správnou odpověď posílí pochvalou, pohlazením či může doplnit pochutinou. Nácvič odpovědi na otázku „Co vidíš?“ probíhá ukázkou méně oblíbeného předmětu. Další kroky jsou obdobné jako v lekcích předešlých. Postupně se zařazuje nácvič diferenciací otázek „Co vidíš?“ „Co chceš?“ posléze se přidá otázka „Co máš?“. Jednotlivé otázky jsou pokládány náhodně.⁷²

Třetí doplňková lekce

Pokud si dítě osvojilo 6. lekcí, to znamená, že umí říci, co vidí, slyší apod., učí se sdělit přání a potřeby jiných osob (např. „David chce tužku.“). V této lekcí je také vhodný nácvič „ANO“ / „NE“.⁷³

⁷⁰ Knapcová, 2006

⁷¹ Knapcová, 2006

⁷² Knapcová, 2006

⁷³ Knapcová, 2006

Sedmá výuková lekce

Poslední výuková lekce si klade za cíl, aby dítě bylo schopno spontánně komentovat věci a situace ve svém okolí („To je kolo.“, „Já vidím psa.“). U této lekce je důležité, aby nácvik vedli nejméně dva komunikační partneři. Nácvik se uskutečňuje v různém prostředí. Komunikační partner začíná komunikaci zvoláním („Jé!“, „Hele!“, „Podívej!“) a následně se zeptá „Co to je?“. Nácvik je doprovázen partnerovou mírnou gestikulací a mimikou. Posléze se opouští od jednotlivých pobídek žáka (vynechání obrázku, otázky „Co to je?“, zvolání, gestikulace a nakonec i mimika). Správná odpověď se povzbuzuje sociální odměnou popřípadě ještě pochutinou. Nácvik lze provádět i metodou navození momentu překvapení, čtením obrázkové knihy či komentováním prostoru. Postupem času je vhodné přejít pouze na sociální odměnu. Slovní zásoba dítěte se neustále rozšiřuje.⁷⁴

⁷⁴ Knapcová, 2006

PRAKTICKÁ ČÁST

3 Využití výměnného komunikačního systému u osob s autismem v základní škole speciální

Tato třetí kapitola je součástí praktické části bakalářské práce. U vystudovaných speciálních pedagogů pracujících v základních školách speciálních jsem ověřovala vhodnost komunikačního systému VOKS pro žáky s PAS. Každého pedagoga jsem nejprve telefonicky kontaktovala a poté osobně navštívila na jeho pracovišti. K ověřování vhodnosti komunikačního systému VOKS jsem používala metodu strukturovaný rozhovor.

3.1 Vymezení výzkumného šetření a cíl

Hlavním cílem bylo ověření vhodnosti Výmenného obrázkového komunikačního systému u žáků s PAS v základní škole speciální z pohledu speciálních pedagogů vzdělávajících tyto žáky.

Celkově jsem se dotazovala 12 pedagogů s pedagogickou praxí od 3 - 25 let. Pět rozhovorů jsem uskutečnila v Základní škole a Praktické škole, Rychnov nad Kněžnou, Kolowratská 485. Všichni dotazovaní byli společně proškoleni v systému VOKS před šesti lety. Ve Speciální základní škole Litomyšl jsem provedla rozhovor s jedním pedagogem, který byl proškolen v komunikačním systému VOKS před šesti lety. V Mateřské škole, Speciální základní škole a Praktické škole Hradec Králové jsem uskutečnila rozhovor s jedním pedagogem, který byl proškolen v systému VOKS před čtyřmi lety. V Mateřské škole a Základní škole speciální NONA, o.p.s. v Novém Městě nad Metují jsem uskutečnila rozhovor se dvěma pedagogy. Jeden z nich byl proškolen před deseti lety a druhý před dvěma lety. V Základní škole a Střední škole CREDO, o.p.s. v Olomouci, jsem uskutečnila rozhovor s pedagogem, který byl proškolen v systému VOKS před sedmi lety. Další rozhovory jsem uskutečnila v Základní škole speciální, Dobruška, Opočenská 115 se dvěma pedagogy s praxí 20 let a 5 let, kteří komunikační systém vůbec neznali. Jejich žáci využívají piktogramy a Macquarie metodu čtení.

Jak je patrné téměř polovina rozhovorů probíhala v Základní škole a Praktické škole, Rychnov nad Kněžnou, Kolowratská 485 v odloučeném pracovišti v Základní škole speciální, Českých bratří 1388, protože tuto školu Josífek navštěvuje již osm let a probíhala zde i má odborná praxe. Před samotnými rozhovory uvádím charakteristiku této školy.

3.2 Charakteristika Základní školy a Praktické školy, Rychnov nad Kněžnou, Kolowratská 485

Škola poskytuje základní a střední vzdělávání žákům se speciálními vzdělávacími potřebami. Vzdělává žáky, kteří mají problém s učivem v klasických základních školách. Zaměřuje se na žáky s mentálním postižením, s kombinovanými vadami a s autismem. Vzdělání nabízí i osobám, které nemají dokončené základní vzdělání. Zřizovatelem je Královéhradecký kraj.⁷⁵

Ve škole najdete základní školu speciální, základní školu praktickou, základní školu při zdravotnickém zařízení, střední školu praktickou jednoletou a střední školu praktickou dvouletou. Škola nabízí také přípravný stupeň základní školy speciální.⁷⁶

Škola působí celkem na čtyřech pracovištích. Pracoviště Rychnov nad Kněžnou, Kolowratská 485 se řadí mezi základní školu praktickou, pracoviště Rychnov nad Kněžnou, Českých bratří 1388 patří pod základní školu speciální a střední praktickou školu jednoletou a dvouletou. Pracoviště v Kvasinách 340, spadá pod základní školu speciální a střední praktickou školu. V tomto pracovišti výuka probíhá v ústavu sociální péče pro mládež. Poslední pracoviště je při Oblastní nemoci, Rychnov nad Kněžnou, Jiráskova 506 a odpovídá základní škole, základní škole praktické a základní škole speciální. Výuka probíhá na dětském, chirurgickém a ortopedickém oddělení přímo na pokojích dětí.⁷⁷

Vzhledem k tématu mé bakalářské práce zde uvádím charakteristiku Základní školy speciální, Českých bratří 1388. Nalezneme zde třídy autistické, rehabilitační a přípravný stupeň základní školy speciální. V každé třídě je 6 – 7 žáků. Ve třídách působí speciální pedagogové, asistenti pedagoga, vychovatelé a osobní asistenti. Žáci se vzdělávají dle ŠVP pro základní školu speciální, č.j.: 378/2010 – Společně to dokážeme. Výuka se zaměřuje na čtení, psaní, počítání, věcné učení, řečovou výchovu, smyslovou výchovu, pracovní výchovu, výtvarnou výchovu, hudební výchovu a tělesnou výchovu. V první řadě se zaměřují na sebeobsluhu a hygienu. Žákům je poskytována logopedická péče klinickým logopedem. Pracoviště REHA, které působí přímo ve škole, zajišťuje žákům pravidelnou rehabilitaci.⁷⁸

⁷⁵ Dostupné z: <http://www.zskolowratska.cz/o-skole.html>

⁷⁶ Dostupné z: <http://www.zskolowratska.cz/zaměření-školy.html>

⁷⁷ Dostupné z: <http://www.zskolowratska.cz/pracoviště-školy-a-nabídka-vzdělávacích-programů.html>

⁷⁸ Dostupné z: <http://www.zskolowratska.cz/základní-škola-speciální.html>

Většina žáků při výuce využívá strukturované učení. Žáci využívající tento program mají oddělený pracovní a klidový prostor, pracovní koutky pro individuální práci a piktogramové rozvrhy a schémata.⁷⁹

3.3 Metoda sběru dat

Mnou zvolená metoda dotazování pedagogů byla strukturovaný rozhovor. První otázka byla pro rozhovor klíčová. Podle odpovědi se dotazovaní rozdělili do tří skupin. První skupina byli pedagogové, kteří znají systém VOKS a využívají. Druhou skupinou byli pedagogové, kteří systém VOKS znají, ale nevyužívají. Třetí skupinou byli pedagogové, kteří systém VOKS vůbec neznají. První skupina měla otázky týkající se vlastních zkušeností a postřehů komunikačního systému VOKS. Druhá skupina byla dotazována z jakého důvodu systém VOKS nevyužívají. Třetí skupina, která komunikační systém vůbec nezná, byla vyzvána k tomu, aby řekla jaké formy AAK využívají oni a s jakými problémy se popřípadě při těchto formách potýkají a zda by se rádi seznámili s komunikačním systémem VOKS. Rozhovor obsahoval také doplňující otázku: „Jaké máte vlastní zkušenosti a postřehy se systémem VOKS?“, tato otázka nebyla dále zpracována.

Rozhovor měl následující otázky:

I. Znáte systém VOKS a využíváte jej?

A) První skupina = Zním a využívám

- 1) U jakého typu PAS máte kladné zkušenosti se systémem VOKS?
- 2) V jaké fázi výukové lekce pedagog většinou pozná, že je systém VOKS vhodný pro žáka?
- 3) Jaké jsou Vaše zkušenosti, když se při výukové lekci využívají jako motivační nástroj potraviny (lentilky, sušenky, apod.)? (problém obezita)
- 4) Je něco, v čem by měl být pedagog obzvlášť opatrný při výukové lekci? Prosím, konkretizujte.
- 5) Jsou žáci, kteří si osvojili systém VOKS schopni zvládnout i jinou formu komunikace?
- 6) V čem podle Vás má největší přínos systém VOKS pro dítě?
- 7) Máte kladné zkušenosti u jiného postižení?

⁷⁹ Dostupné z: <http://www.zskolowratska.cz/základní-škola-speciální.html>

B) Druhá skupina = Zním, ale nevyužívám jej.

- 1) Využíval/a jste systém VOKS v minulosti?
- 2) Z jakého důvodu systém VOKS nevyužíváte?
- 3) Čerpáte inspiraci ze systému VOKS? Můžete uvést jakou?
- 4) Používal/a byste systém VOKS, kdyby se nějakým způsobem upravil?
Například zjednodušil?
- 5) Co je podle Vás největší slabina systému VOKS?
- 6) Jakou metodu AAK využíváte Vy?
- 7) Myslíte si, že Vámi využívaná metoda AAK je ve srovnání se systémem VOKS lepší? Prosím, uveďte v čem.

C) Třetí skupina = Neznám systém VOKS.

- 1) Jaké komunikační systémy využíváte Vy u osob trpící PAS?
- 2) Je komunikační systém Vámi využívaný zcela vyhovující?
- 3) Uvítali byste více informací o systému VOKS?

II Jaké máte vlastní postřehy a zkušenosti se systémem VOKS?

3.3.1 Rozhovor - Základní škola a Praktická škola Rychnov nad Kněžnou, Kolowratská 485

1. Rozhovor se speciálním pedagogem uskutečněným dne 21. 3. 2016 v Rychnově nad Kněžnou

Dotazovaný: Speciální pedagog 25 let praxe v základní škole speciální, z toho 6 let praxe s komunikačním systémem VOKS

I. Znáte systém VOKS a využíváte jej?

První skupina= Zním a využívám

1) U jakého typu PAS máte kladné zkušenosti se systémem VOKS?

„Kladné zkušenosti mám u žáků s Dětským autismem v kombinaci s těžkou mentální retardací.“

2) V jaké fázi výukové lekce pedagog většinou pozná, že je systém VOKS vhodný pro žáka?

„Nejvíce se vhodnost pozná při přípravné fázi – výběr odměn. Důsledným pozorováním v přípravné fázi se zjistí, co rád konzumuje, s čím rád manipuluje atd.“

3) Jaké jsou Vaše zkušenosti, když se při výukové lekci využívají jako motivační nástroj potraviny (lentilky, sušenky, apod.)? (problém obezita)

„Potraviny jako motivační nástroj jsem použila pouze v přípravné fázi. Následně pamlsky jako odměnu nepoužívám a nesouhlasím s tím.“

4) Je něco, v čem by měl být pedagog obzvlášť opatrný při výukové lekci? Prosím, konkretizujte.

„Nepoužívat verbální výzvy, kromě základních. Pedagog by měl být hlavně důsledný a trpělivý při zahajovacím procesu výuky VOKS. Opatrný při výběru předmětů, neuspěchat důležité fáze – výběr obrázků. Nejdůležitější je nácvik – přesný postup s klientem a asistentem, který pomáhá klientovi.“

5) Jsou žáci, kteří si osvojili systém VOKS schopni zvládnout i jinou formu komunikace?

„V těchto případech byli žáci zvyklí komunikovat pomocí piktogramů podpořením verbálními pokyny, gesty.“

6) V čem podle Vás má největší přínos systém VOKS pro dítě?

„Vhodnost systému VOKS je přínosná, neboť žáci mají možnost sdělit svá přání a potřeby. Umějí využít „přestávek“ a požádat si o oblíbený předmět nebo činnost.“

7) Máte kladné zkušenosti se systémem VOKS u jiného postižení?

„Ne.“

II Jaké máte vlastní postřehy a zkušenosti se systémem VOKS?

„Systém VOKS by měl pedagog zkusit u všech žáků, i kdyby to zůstalo jen u první výukové lekce. Je to nástroj, jak naučit žáka volby výběru – to co má rád, s čím si rád hraje. Důležité je však, zda žák je schopen rozpoznat obrázek a pochopit k čemu patří. Mnohdy žák vezme z nabízených obrázků ten první (z pravé strany – pravák, z levé strany – levák). Já osobně pracuji se třemi žáky a to zejména využívám VOKS k výběru potravin při svačině. Dva žáci používají komunikační proužek. Jedna žákyně aktivně, jeden žák s malou dopomocí. Třetí žákyně používá pouze obrázky k výběru svačiny.“

2. Rozhovor se speciálním pedagogem uskutečněným dne 21. 3. 2016 v Rychnově nad Kněžnou

Dotazovaný: Speciální pedagog 10 let praxe v základní škole speciální, z toho 6 let praxe s komunikačním systémem VOKS

I Znáte systém VOKS a využíváte jej?

První skupina= Zním a využívám

1) U jakého typu PAS máte kladné zkušenosti se systémem VOKS?

„U Dětského autismu.“

2) V jaké fázi výukové lekce pedagog většinou pozná, že je systém VOKS vhodný pro žáka?

„Dle mého názoru hned v první lekci.“

3) Jaké jsou Vaše zkušenosti, když se při výukové lekci využívají jako motivační nástroj potraviny (lentilky, sušenky, apod.)? (problém obezita)

„Může se dávat třeba sušené ovoce, ovšem záleží o jaké dítě se jedná. Vhodné je také půlení bonbónů.“

4) Je něco, v čem by měl být pedagog obzvlášť opatrný při výukové lekci? Prosím, konkretizujte.

„Dodržování přesných postupů daných metodikou. Docvičit přesně úkoly dané lekce, nepostupovat dříve dál. Například pokud se nám nezdají výsledky řízeného výběru potravin, tak ještě zopakujeme v jiném dnu, aby byly výsledky věrohodné.“

5) Jsou žáci, kteří si osvojili systém VOKS schopni zvládnout i jinou formu komunikace?

„Ano, využívají také piktogramový systém nebo třeba gesta.“

6) V čem podle Vás má největší přínos systém VOKS pro dítě?

„Obohacení slovní zásoby aktivní i pasivní. Radost s porozumění, lepší spolupráce s okolím, předcházení agresivních situací.“

7) Máte kladné zkušenosti se systémem VOKS u jiného postižení?

„Ano, u těžké mentální retardace.“

II Jaké máte vlastní postřehy a zkušenosti se systémem VOKS?

„Systém VOKS je zajímavá komunikační metoda. Obohacuje slovní zásobu dítěte tak, že si dítě dokáže říct o konkrétní věc či činnost. Zároveň podporuje dítě ve spontaneitě, takže je velice spokojené.“

3. Rozhovor se speciálním pedagogem uskutečněným dne 22. 3. 2016 v Rychnově nad Kněžnou

Dotazovaný: Speciální pedagog 20 let praxe v základní škole speciální, z toho 6 let praxe s komunikačním systémem VOKS

I Znáte systém VOKS a využíváte jej?

První skupina= Zním a využívám

1) U jakého typu PAS máte kladné zkušenosti se systémem VOKS?

„U dětí s autismem a těžkou mentální retardací, kombinované postižení.“

2) V jaké fázi výukové lekce pedagog většinou pozná, že je systém VOKS vhodný pro žáka?

„Domnívám se, že je systém VOKS vhodný pro každého žáka s poruchou autistického spektra, který nezvládá verbální komunikaci.“

3) Jaké jsou Vaše zkušenosti, když se při výukové lekci využívají jako motivační nástroj potraviny (lentilky, sušenky, apod.)? (problém obezita)

„Začínali jsme s potravinami, bonbóny a sušenkami, pro motivaci žáka. Později jsme toto odbourali a přešli na hmotné předměty.“

4) Je něco, v čem by měl být pedagog obzvlášť opatrný při výukové lekci? Prosím, konkretizujte.

„Stejný postup, pravidelnost, přesnost. Dítě musí rozumět tomu, co se po něm žádá. Nejistý přístup by mohl žáka rozhodit.“

5) Jsou žáci, kteří si osvojili systém VOKS schopni zvládnout i jinou formu komunikace?

„Někteří ano, rozumí mluvenému slovu, použití piktogramů, názorných obrázků, mimika, gesta.“

6) V čem podle Vás má největší přínos systém VOKS pro dítě?

„Dokáže lépe komunikovat s okolím, vyjádřit co chce. Zklidnění, protože dokáže pochopit, co se po něm žádá. Pochopí situaci.“

7) Máte kladné zkušenosti se systémem VOKS u jiného postižení?

„Ne.“

4. Rozhovor se speciálním pedagogem uskutečněným dne 22. 3. 2016 v Rychnově nad Kněžnou

Dotazovaný: Speciální pedagog 10 let praxe v základní škole speciální, z toho 6 let praxe s komunikačním systémem VOKS

I Znáte systém VOKS a využíváte jej?

První skupina= Zním a využívám

1) U jakého typu PAS máte kladné zkušenosti se systémem VOKS?

„Zkušenost mám u žáka s Dětským autismem.“

2) V jaké fázi výukové lekce pedagog většinou pozná, že je systém VOKS vhodný pro žáka?

„Je to individuální, záleží i na věku žáka. Můj žák ze začátku vůbec nezvládal ani přípravnou lekci (6 let). Nyní v osmi letech je na tom lépe a naučil se dávat do ruky „Já chci“, později přiřazoval „Já chci“.“

3) Jaké jsou Vaše zkušenosti, když se při výukové lekci využívají jako motivační nástroj potraviny (lentilky, sušenky, apod.)? (problém obezita)

„Potraviny jsme nevolili. Preferovali jsme předměty, se kterými si chtěl žák hrát. Lepší jsou předměty i z toho důvodu, aby to nedělal jen kvůli potravíně, ale že chce opravdu číst. Vhodné je třeba střídat potraviny a předměty.“

4) Je něco, v čem by měl být pedagog obzvláště opatrný při výukové lekci? Prosím, konkretizujte.

„Dávat si pozor na to, aby se mu odměna nedávala dříve, než si o ní řekne. Důslednost, nezaměňovat obrázky. Vyměňovat barvy podle možnosti (růžový bonbón, zelený bonbón).“

5) Jsou žáci, kteří si osvojili systém VOKS schopni zvládnout i jinou formu komunikace?

„Snaží se vyslovit slovo, ale je to na dlouhou trať. Používá gesta, mimiku, haptiku.“

6) V čem podle Vás má největší přínos systém VOKS pro dítě?

„Naučí se komunikovat. Dítě je soběstačnější, je schopen říci si, co chce. Nedochozí k dohadování o to, co opravdu chce. Zklidňuje agresi.“

7) Máte kladné zkušenosti se systémem VOKS u jiného postižení?

„Zkušenosti mám i u Downova syndromu, kde systém VOKS slouží k doplnění komunikace.“

II Jaké máte vlastní postřehy a zkušenosti se systémem VOKS?

„Hodně záleží na rodičích. Je důležité, aby daný systém používali i doma. Bohužel u dětí v ústavní péči na to není tolik času. (U nás ve škole je zhruba 30-40% dětí v ústavní péči).“

5. Rozhovor se speciálním pedagogem uskutečněným dne 23. 3. 2016 v Rychnově nad Kněžnou

Dotazovaný: Speciální pedagog 16 let praxe v základní škole speciální, absolvování kurzu před 6 lety

I Znáte systém VOKS a využíváte jej?

Druhá skupina= Zním, ale nevyužívám jej

1) Využíval/a jste systém VOKS v minulosti?

„Využívala jsem ho jen částečně na zkoušku před šesti lety.“

2) Z jakého důvodu systém VOKS nevyužíváte?

„Nebyla spolupráce s rodiči. Rodiče nechtěli. Žáci ho také moc nepřijali.“

3) Čerpáte inspiraci ze systému VOKS? Můžete uvést jakou?

„Žádnou inspiraci nevyužívám.“

4) Používal/a byste systém VOKS, kdyby se nějakým způsobem upravil? Například zjednodušil?

„V systému VOKS mi vadí přítomnost asistenta.“

5) Co je podle Vás největší slabina systému VOKS?

„Jak už jsem řekla, nejvíce mi vadí přítomnost asistenta a dále je při této komunikaci potřeba mít vždy komunikační pomůcky, v tomto případě komunikační knihu, neustále u sebe. Já ráda používám gesta, protože jsem schopná reagovat pohotově vždy na každou situaci bez komunikačních pomůcek.“

6) Jakou metodu AAK využíváte Vy?

„Denně využívám piktogramy a gesta. Žáci se s nimi setkávají i v domácím prostředí, popřípadě v ústavní péči. Využíváme částečně znak do řeči.“

7) Myslíte si, že Vámi využívaná metoda AAK je ve srovnání se systémem VOKS lepší? Prosím, uveďte v čem?

„To si nemyslím, ale systém VOKS mi nešel zařadit, kvůli nízké spolupráci s rodiči.“

II Jaké máte vlastní postřehy a zkušenosti se systémem VOKS?

„Chybí dostatečná praxe se systémem VOKS, abych mohla odpovědět.“

3.3.2 Rozhovor – Speciální Základní škola Litomyšl

6. Rozhovor se speciálním pedagogem uskutečněným dne 17. 3. 2016 v Litomyšli

Dotazovaný: Speciální pedagog 14 let praxe v základní škole speciální, z toho 8 let praxe s komunikačním systémem VOKS

I Znáte systém VOKS a využíváte jej?

První skupina=Znám a využívám

1) U jakého typu PAS máte kladné zkušenosti se systémem VOKS?

„Zkušenosti mám u dvou žáků, kteří trpí Dětským autismem a těžkou mentální retardací. U jednoho žáka s Atypickým autismem se středně těžkou mentální retardací a dětskou mozkovou obrnou. A jednoho žáka, který trpí také atypickým autismem, středně těžkou mentální retardací a oční vadou, na jedno oko je zcela slepý.“

2) V jaké fázi výukové lekce pedagog většinou pozná, že je systém VOKS vhodný pro žáka?

„Hned v přípravné lekci poznáme, zda je dítě schopno reagovat na odměny. Důležitý je další nácvik (drilování).“

3) Jaké jsou Vaše zkušenosti, když se při výukové lekci využívají jako motivační nástroj potraviny (lentilky, sušenky, apod.)? (problém obezita)

„Motivační význam má. Pro dítě je jídlo motivace. V prvotní fázi nemám problém s potravinami, ale upravujeme množství. Dělíme želatinové bonbóny na třetiny. Postupně se snažíme potraviny odbourat a přecházíme na hmatatelnou odměnu. Hračku, situační předměty – dostane míček, jde do tělocvičny. Setkala jsem se s tím, že žák není motivován jídlem, ale rádiem.“

4) Je něco, v čem by měl být pedagog obzvlášť opatrný při výukové lekci? Prosím, konkretizujte.

„Opatrný v tom, aby správně odhalil pravý stupeň mentálního postižení dítěte, pravý potenciál. Důležité je dávat věci na jeho mentální úroveň a nebrzdit ho.“

5) Jsou žáci, kteří si osvojili systém VOKS schopni zvládnout i jinou formu komunikace?

„Ano, jsou schopni. Používají mimiku, gesta, částečný slovní doprovod v rámci svých možností (huhňavost, nemá dostatečnou artikulaci, slabiky).“

6) V čem podle Vás má největší přínos systém VOKS pro dítě?

„Domluví se se širokým okolím. Říká si, co chce. Je lepší psychika dítěte. Eliminace špatného chování (agrese, vzteklost). Jednoznačnost obrázkových symbolů, doplněná slovy.“

7) Máte kladné zkušenosti se systémem VOKS u jiného postižení?

„Ano, určitě. U středně těžké mentální retardace a výraznější poruchy řeči. Spojujeme strukturu VOKS. Žáci nemají výukové lekce, ale jen čerpají principy – názornost, podpora vizuální komunikace.“

II Jaké máte vlastní postřehy a zkušenosti se systémem VOKS?

„Začínáme s jednoduššími věcmi, poté jsou žáci schopni sami si vybrat činnost (velice je to baví). Jsem nadšená, kdy systematicky vede, odhalí skutečný potenciál. Principy VOKS se snažíme využívat v dalších předmětech. Cení si akční komunikace, má velký význam pro dítě a okolí. **Pochopit systém VOKS je schopný žák i s těžkou mentální retardací.**“

3.3.3 Rozhovor – Mateřská škola, Speciální základní škola a Praktická škola Hradec Králové

7. Rozhovor se speciálním pedagogem uskutečněným dne 18. 3. 2016 v Hradci Králové

Dotazovaný: Speciální pedagog 12 let praxe v základní škole speciální, z toho 4 roky praxe s komunikačním systémem VOKS

I Znáte systém VOKS a využíváte jej?

První skupina= Zním a využívám

1) U jakého typu PAS máte kladné zkušenosti se systémem VOKS?

„U Dětského autismu.“

2) V jaké fázi výukové lekce pedagog většinou pozná, že je systém VOKS vhodný pro žáka?

„Jsem přesvědčená, že je systém VOKS vhodný pro každého žáka. Má žákyně měla ze začátku problémy, tápala. Vyplatilo se nám to nevzdat a neustále trénovat.“

3) Jaké jsou Vaše zkušenosti, když se při výukové lekci využívají jako motivační nástroj potraviny (lentilky, sušenky, apod.)? (problém obezita)

„Pro začátek nejsou potraviny špatná věc, dítě ví, že dostane odměnu, zklidní se. Po dohodě s rodiči jsme s bonbóny začínali, ale postupně jsme je odbourávali. Dávali jsme třeba až po dvou činnostech a pak až na konci školního dne. Když žákyni bavila činnost, tak ani nevyžadovala odměnu. Sama si ani nevezme obrázek s odměnou. Já osobně zastávce sladkostí nejsem. Je možné sladkosti rozdělit na menší části nebo volit sušené ovoce.“

4) Je něco, v čem by měl být pedagog obzvlášť opatrný při výukové lekci? Prosím, konkretizujte.

„Dodržet pravidelnost, stejnost, aby to žáky nerozhodilo. Neměnit rozvrh. Napasovat, co nejvíce na dítě a pokoušet se dále rozvíjet.“

5) Jsou žáci, kteří si osvojili systém VOKS schopni zvládnout i jinou formu komunikace?

„Záleží, jestli je vyvinutá řeč. U naší žákyně je jí nabízeno, ale nepřijímá. Možná by pochopila v raném dětství. Využívá gesta, mimiku. Důležitou roli hraje i domov, pokud se rozvíjí komunikace.“

6) V čem podle Vás má největší přínos systém VOKS pro dítě?

„Zklidnění, ví, co ho čeká, co bude dělat. Pochopení daných situací. Orientace v čase a prostoru.“

7) Máte kladné zkušenosti se systémem VOKS u jiného postižení?

„Zkušenosti mám i u Downova syndromu a středně těžké mentální retardace. Děti jsou schopni reagovat a přijímat systém VOKS.“

II Jaké máte vlastní postřehy a zkušenosti se systémem VOKS?

„Systém VOKS využíváme u jedné žákyně. S VOKSem se seznámila už v mateřské škole, kde však na něj nechtěla reagovat. U nás z počátku také nechtěla, nevěděla, co se po ní vyžaduje. Postupem času ho však začala přijímat. Hodně jí zklidnil, rozhodí se kvůli maličkostem. Rozvíjí jí, ví, co jí čeká. Umožňuje jí pohyb po škole. Využíváme reálné fotky, ale také obrázky. Rodiče jsou také nadšení, jak pěkně pracuje. Systém VOKS velice pomohl. Důležité je, aby komunikační systém fungoval i v domácím prostředí.“

3.3.4 Rozhovor – Mateřská škola a Základní škola speciální NONA, o.p.s.v Novém Městě nad Metují

8. Rozhovor se speciálním pedagogem uskutečněným dne 29. 3. 2016 v Novém Městě nad Metují

Dotazovaný: Speciální pedagog 21 let praxe v základní škole speciální, z toho 10 let praxe s komunikačním systémem VOKS

I Znáte systém VOKS a využíváte jej?

První skupina= Zním a využívám

1) U jakého typu PAS máte kladné zkušenosti se systémem VOKS?

„Zkušenost mám u jednoho žáka. Uvedené má pouze poruchy autistického spektra, Hyperkinetický syndrom a těžká mentální retardace.“

2) V jaké fázi výukové lekce pedagog většinou pozná, že je systém VOKS vhodný pro žáka?

„U tohoto žáka jsem nezačínala se systémem VOKS, přebírala jsem ho. V té době fungoval na osmi obrázcích nyní využívá kolem třiceti. U jednoho žáka jsme se pokoušeli zařadit systém, ale neujal se, nepochopil ho. Zkoušeli jsme dva měsíce s jedním obrázkem. Zda-li je systém VOKS vhodný pro žáka se podle mě pozná, pokud pochopí výměnu a jestli je schopen diferencovat obrázky.“

3) Jaké jsou Vaše zkušenosti, když se při výukové lekci využívají jako motivační nástroj potraviny (lentilky, sušenky, apod.)? (problém obezita)

„S tímto zkušenosti nemám. Jako motivační nástroj používáme hračky, převážně auto.“

4) Je něco, v čem by měl být pedagog obzvláště opatrný při výukové lekci? Prosím, konkretizujte.

„Všeobecně dodržovat důslednost, zachovat jednotnost názvů obrázků. Například bábovku nezaměňovat za buchtu.“

5) Jsou žáci, kteří si osvojili systém VOKS schopni zvládnout i jinou formu komunikace?

„Zvládají haptiku, mimiku, gesto. Jinak nemám zkušenost se zvládáním jiné formy AAK.“

6) V čem podle Vás má největší přínos systém VOKS pro dítě?

„Zklidnění samotného dítěte. Je mnohem jednodušší, když dokáže vyjádřit své potřeby. Zmírňuje projevy agrese. Lepší socializace, zapojení. U našeho žáka napomáhá hodně i s hygienou, dokáže si říct o toaletu.“

7) Máte kladné zkušenosti se systémem VOKS u jiného postižení?

„U jiného postižení kladné zkušenosti nemám. Zkoušeli jsme u žáka po dětské mozkové obrně. Daný systém nepochopil. Možná jsme měli vydržet déle. Obávám se však, že kdyby pochopil základní princip, nepochopil by diferenciaci obrázků.“

II Jaké máte vlastní postřehy a zkušenosti se systémem VOKS?

„Systém VOKS dle mých zkušeností nefunguje všeobecně, jak nám bylo prezentováno. Stalo se mi, že na základě jeho zvolené motivace stejně nedošlo ke komunikaci.“

9. Rozhovor se speciálním pedagogem uskutečněným dne 29. 3. 2016 v Novém Městě nad Metují

Dotazovaný: Speciální pedagog 3 roky praxe v základní škole speciální, z toho 2 roky praxe s komunikačním systémem VOKS

I Znáte systém VOKS a využíváte jej?

První skupina= Zním a využívám

1) U jakého typu PAS máte kladné zkušenosti se systémem VOKS?

„Kladné zkušenosti mám u žáka s Dětským autismem, který trpí ještě sluchovou a zrakovou vadou.“

2) V jaké fázi výukové lekce pedagog většinou pozná, že je systém VOKS vhodný pro žáka?

„Pozná se to hned na začátku, v přípravné či první lekci. Dítě musí pochopit princip výměny.“

3) Jaké jsou Vaše zkušenosti, když se při výukové lekci využívají jako motivační nástroj potraviny (lentilky, sušenky, apod.)? (problém obezita)

„Pro žáka nebylo jídlo motivující. Má rád škrábání, lehtání, hračku.“

4) Je něco, v čem by měl být pedagog obzvláště opatrný při výukové lekci? Prosím, konkretizujte.

„Na tuto otázku nedokážu odpovědět, v systému VOKS jsem začátečník.“

5) Jsou žáci, kteří si osvojili systém VOKS schopni zvládnout i jinou formu komunikace?

„Náš žák je schopen pár verbálních slov (pití, auto) ovšem svým jazykem. Cizí mu nerozumí. Jinou komunikaci nevyužívá.“

6) V čem podle Vás má největší přínos systém VOKS pro dítě?

„Poskytuje možnost komunikace. Dokáže si říct, co chce. Zklidňuje a předchází agresivnímu chování.“

7) Máte kladné zkušenosti se systémem VOKS u jiného postižení?

„Nemám zkušenosti u jiného postižení.“

II Jaké máte vlastní postřehy a zkušenosti se systémem VOKS?

„Náš žák vůbec nekomunikoval. Hledali jsme nejvhodnější formu AAK. Systém VOKS se ujal. Rodiče jsou nadšení.“

3.3.5 Rozhovor – Základní škola a Střední škola CREDO, o.p.s. v Olomouci

10. Rozhovor se speciálním pedagogem uskutečněným dne 16. 3. 2016 v Olomouci

Dotazovaný: Speciální pedagog 21 let praxe v základní škole speciální, z toho 5 let praxe s komunikačním systémem VOKS

I Znáte systém VOKS a využíváte jej?

Druhá skupina= Zním, ale nevyužívám jej

1) Využíval/a jste systém VOKS v minulosti?

„Ano. U žáků s poruchou autistického spektra a těžkou mentální retardací.“

2) Z jakého důvodu systém VOKS nevyužíváte?

„U dětí se neujalo. Žáci neměli potřebu komunikovat, nepřijali ho.“

3) Čerpáte inspiraci ze systému VOKS? Můžete uvést jakou?

„Prvky jsme využívali, konkrétně knihu, která nám sloužila k vedení k vyjádření svých potřeb pro vyučující.“

4) Používal/a byste systém VOKS, kdyby se nějakým způsobem upravil?

Například zjednodušil?

„Možná, kdyby třída byla sjednocená (stejně úrovně) a byl by pro všechny žáky vhodný. Pro mě je důležité, aby ho dítě hned na začátku přijalo. Což se v našem případě nestalo.“

5) Co je podle Vás největší slabina systému VOKS?

„Nedokážu odpovědět. Mně osobně chybí komentování. Pro mě je nedostatečná například jen „ČOKOLÁDA“. Chybí mi i komunikování asistenta.“

6) Jakou metodu AAK využíváte Vy?

„Vždy vycházíme z potřeb žáka. Přejímáme z mateřské školy. Používáme denní rozvrhy v podobě fotografií, zastoupené předměty (hudební výchova-bubínek) či piktogramy. Dále používáme znak do řeči a komunikační knížky, které máme rozdělené na témata-roční období, jídlo, apod.“

7) Myslíte si, že Vámi využívaná metoda AAK je ve srovnání se systémem VOKS lepší? Prosím uveďte v čem.

„Neřekla bych, že je v něčem horší nebo lepší. Každý má své pro a proti. Prioritou je, aby vyhovovala klientovi.“

II Jaké máte vlastní postřehy a zkušenosti se systémem VOKS?

„Viděla jsem, jak funguje systém VOKS v Novém Jičíně, byla jsem nadšená. Systém VOKS využívají i kuchařky. S žáky chodí do obchodu. Je za tím léta práce. Věřím, že je velmi dobrý. U nás se bohužel neujal, možná kdybychom tomu věnovali více času, možná jsme to nezvládli.“

3.3.6 Rozhovor – Základní škola speciální, Dobruška, Opočenská 115

11. Rozhovor se speciálním pedagogem uskutečněným dne 15. 3. 2016 v Dobrušce

Dotazovaný: Speciální pedagog 20 let praxe v základní škole speciální

I Znáte systém VOKS a využíváte jej?

Třetí skupina=Neznáme systém VOKS

1) Jaké komunikační systémy využíváte Vy u osob trpící PAS?

„Máme jednoho žáka trpící poruchou autistického spektra společně se středně těžkou mentální retardací, u kterého využíváme Komunikační systém tvořený obrázkovými symboly a Piktogramy tvořené návodnými kresbami a počítačové programy.“

2) Je komunikační systém Vámi využívaný zcela vyhovující?

„V tomto případě ano. Napomáhá mu v komunikaci, orientaci v čase a prostoru.“

3) Uvítali byste více informací o systému VOKS?

„Ano. Pokud by se ujal u žáků, používali bychom ho. Záleželo by také i na financích.“

12. Rozhovor se speciálním pedagogem uskutečněným dne 15. 3. 2016 v Dobrušce

Dotazovaný: Speciální pedagog 5 let praxe v základní škole speciální

I Znáte systém VOKS a využíváte jej?

Třetí skupina = Neznáme systém VOKS

1) Jaké komunikační systémy využíváte Vy u osob trpící PAS?

„Využíváme piktogramy, Macquarie metodu čtení.“

2) Je komunikační systém Vámi využívá zcela vyhovující?

„Ano, metoda Macquarie je jediná, kterou žáci přijímali ke čtení.“

3) Uvítali byste více informací o systému VOKS?

„Ano.“

3.4 Výsledky a jejich analýza

Z dvanácti dotazovaných deset pedagogů prošlo kurzem komunikačního systému VOKS. V Rychnově nad Kněžnou čtyři pedagogové spadali do první skupiny - systém VOKS znám a využívám a jeden pedagog do skupiny druhé - znám, ale nevyžívám. V Litomyšli dotazovaný pedagog spadl do první skupiny - znám a využívám. V Hradci Králové dotazovaný spadá do skupiny první - znám a využívám. V Novém Městě nad Metují oba dotazovaní pedagogové spadají do první skupiny-znám a využívám. V Olomouci dotazovaný pedagog spadá do druhé skupiny-znám, ale nepožívám. Z toho vyplývá, že z deseti dotazovaných proškolených pedagogů v systému VOKS jich osm tento systém využívá.

A) První skupina = znám a využívám, odpověděla na **první otázku**, že se systémem VOKS mají kladné zkušenosti u žáků s Dětským autismem, Atypickým autismem a Hyperkinetickým syndromem. U **druhé otázky**, kdy se pozná, zda je systém VOKS vhodný pro žáka se dva pedagogové shodují, že systém VOKS je vhodný pro každého žáka. Celkem čtyři pedagogové se domnívají, že vhodnost se pozná hned v přípravné - první lekci, pokud je žák schopen pochopit princip výměny. Sedmý pedagog se domnívá, že se vhodnost komunikačního systému VOKS pozná až v případě, zda-li je žák schopen pochopit výměnu a diferenciaci obrázků. Osmý pedagog uvádí, že záleží na věku dítěte.

Ve **třetí otázce** jsme řešily motivační pochutiny. Jeden pedagog uvedl, že pro žáka, nebylo jídlo dostatečně motivující. Další pedagog potraviny vůbec nevolil, preferovali hmotné předměty. Jeden pedagog používal jako motivační nástroj hračky. Pět pedagogů pochutiny využívalo, ale upravovali množství a omezovali je a postupně přecházeli na hmotné předměty.

Ve **čtvrté otázce**, zda je něco, v čem by měl být pedagog obzvlášť opatrný při výukové lekci se šest pedagogů shodlo na tom, že je důležité být důsledný a přesný. Jeden pedagog z nedostatků svých zkušeností neodpověděl. Nejzajímavější odpověď byla od pedagoga z Litomyšle, který upozornil na to, abychom komunikačním systémem VOKS nebrzdili mentální úroveň žáka.

Na **pátou otázku**, zda jsou žáci schopni zvládnout i jinou formu komunikace odpověděli všichni dotazovaní pedagogové kladně. Ať už se jedná o piktogramy, gesta, mimiku apod.

Na **šestou otázku** v čem podle Vás má největší přínos komunikační systém VOKS, první dotazovaný pedagog uvedl, že žáci dokážou vyjádřit svá přání a potřeby. Sedm pedagogů se shodlo na tom, že se žáci především zklidní, stanou se samostatnější, protože zvládnou komunikovat s okolím a především se předchází agresí.

Na poslední **sedmou otázku**, zda mají kladné zkušenosti s komunikačním systémem VOKS u jiného postižení odpověděli čtyři pedagogové, že kladné zkušenosti nemají a čtyři pedagogové, že kladné zkušenosti mají. Systém VOKS si osvojili žáci s Downovým syndromem, se středně těžkou či těžkou mentální retardací a výraznějšími poruchami řeči.

B) Druhá skupina = Zním, ale nevyužívám oba speciální pedagogové v minulosti komunikační systém VOKS zkoušeli zavádět. Na **druhou otázku** se oba speciální pedagogové shodli, že komunikační systém VOKS nevyužívají, protože ho žáci nepřijali. Na **třetí otázku** se jejich odpověď rozchází. Speciální pedagog z Olomouce využíval knihu- Speciální pedagog z Rychnova nad Kněžnou nevyužíval žádnou inspiraci. Z odpovědi na **čtvrtou otázku** se nedá jednoznačně říci, že by komunikační systém VOKS využívali po jeho úpravě. V **páté otázce** se speciální pedagogové shodují na tom, že slabina toho systému je v asistentovi. V **šesté otázce** se oba speciální pedagogové shodují v užívání metod AAK – piktogramy, znak do řeči. Na **sedmou otázku** speciální pedagogové odpověděli, že jakákoli využívaná metoda AAK musí v první řadě vyhovovat žákovi (žádná není lepší ani horší).

C) Třetí skupina = Neznáme systém VOKS v **první otázce** se speciální pedagogové shodují, že u žáků s PAS využívají piktogramy. Na **druhou otázku** jsou oba speciální pedagogové spokojeni s metodou AAK, kterou využívají. Na **třetí otázku** oba speciální pedagogové odpověděli, že by se rádi dozvěděli o komunikačním systému VOKS více.

Celkově pedagogové komunikační systém VOKS hodnotí kladně, i když přiznávají, že ho musí upravit k individuálním potřebám konkrétního žáka. Krom toho jsem se ve třech případech dozvěděla, že komunikační systém VOKS není vhodný pro všechny žáky trpící PAS, jak jim to bylo prezentováno na kurzu. Při rozhovoru nechyběla ani sebereflexe pedagogů, kdy sami pedagogové při neúspěchu zavedení komunikačního systému VOKS připustili, že by mohla být chyba na jejich straně.

Na základě mnou uskutečněných rozhovorů se potvrdila vhodnost využívání komunikačního systému VOKS u žáků s PAS v základní škole speciální.

3.5 Vlastní názor na Výměnný obrázkový komunikační systém

Při seznámení se s teoretickými výukovými lekcemi komunikačního systému VOKS, mi jejich názornost a přesnost hodně připomínaly Montessori výuku s pomůckou. I v Montessori systému se učitel upozadí do role jakéhosi tichého asistenta. Domnívám se, že komunikační systém VOKS má zřejmě kořeny právě v Montessori pedagogice. Tato léty ověřená alternativní pedagogika respektuje všechny zásady práce a vzdělávání dítěte s poruchou autistického spektra, kdy se dítě pohybuje v připraveném prostředí, pracuje se s jednou pomůckou zleva doprava a vždy se mění pouze jedna proměnná. I zde se používají pro názornost obrázky. Syn mé sestřence Josef, má s Montessori pedagogikou velké úspěchy. Pomocí Montessori pomůcek se naučil třeba zavazovat si tkaničky. Asi nejdůležitější pro něho byla pomůcka vysvětlující roční období, střídání dne a noci. Babička pro něho začala vyrábět pomůcky na čtení, počítání, apod. Tyto pomůcky v Základní škole speciální v Rychnově nad Kněžnou nadále používají a osvědčily se jak u žáků s PAS, také u zdravých dětí v Montessori Mateřské škole a základní škole září v Liberci.



Obr. č. 8 pomůcka praktického života – zavazování tkaniček (autorská fotografie)



Obr. č. 9 pomůcka člověk a příroda – čtyři roční období (autorská fotografie)

4 Případová studie – Josef

Tato čtvrtá kapitola je součástí praktické části bakalářské práce. Uvádím zde lékařsky zdokumentovaný příběh syna mé sestřenice s diagnózou Dětský autismus, který komunikační systém VOKS používal přibližně tři roky. Tento příběh byl pro mě rozhodující při výběru tématu celé bakalářské práce. Dnes je Josefovi 15 let, komunikační systém VOKS již zhruba 7 let nepoužívá. Domnívám se, že by tento příběh mohl být důležitý pro jiné rodiče, nacházející se v podobné situaci. Mapuje dítě od jeho narození, jeho pozdní diagnózu, používání systému VOKS, nástup do základní školy speciální, narození sourozenců, poukazuje na jeho pokroky, tak také na jeho neúspěchy či problémy. I když je každé dítě, obzvlášť pak s autismem jiné, domnívám se, že pro mnohé rodiče malého dítěte s touto poruchou bude povzbuzující zjištění, že se dá vzdělávat.

Vzhledem k tomu, že se jedná o rodinného příslušníka, měla jsem jedinečnou příležitost prostudovat veškerou Josífkovu lékařskou dokumentaci od prvního vyšetření až do současnosti a zároveň tak jeho vývoj z pohledu pedagoga a pracovníků ze speciálněpedagogického centra.

Jméno: Josef

Pohlaví: mužské

Rok narození: 2001

Rodinná anamnéza

Matka ročník 1978, celiakie, balbuties, neurologicky vyšetřena nebyla. Otec matky diabetes mellitus. Matka matky zvýšená hladina krevních tuků. Sestra matky celiakie. Otec ročník 1970, astma bronchiale. Matka otce zdráva. Otec otce zdrav. Bratr ročník 1998 byl v logopedické péči pro opožděný vývoj řeči, dyslalie, grafomotorické obtíže, dysortografie, dyslexie, psychomotorický neklid, neurologicky vyšetřen nebyl. V roce 2010 se narodila dvojčata, chlapec a dívka, porod bez komplikací. Zdravotní stav obou sourozenců je dobrý.

Osobní anamnéza

„Josef je druhorozený. Porod v termínu, spontánně hlavičkou. Porodní hmotnost 3 500 g, porodní délka 50 cm. Kříšený nebyl. Neměl žloutenku. Poporodní adaptace v normě. Propuštěn pátý den po porodu. Žádné operace, úrazy. Očkování bez komplikací. V dětství neštovice. Sezení před pátým měsícem, chodil sám před prvním rokem (po špičkách přibližně půl roku). Řeč asi v 15 měsících, opakoval slova, které slyšel v televizi. V 18 měsících úplně

přestal mluvit, jen křičel. Ve čtyřech letech říkal jen čísla, nebylo mu rozumět. Ve třech letech přihlášen do MŠ, vrácen z důsledku neovladatelnosti.⁸⁰

Rok 2004

září, lékařského vyšetření, Klinika nosní, ušní, krční FN Hradec Králové

„Josífkovi 3,5 let používá pro okolí nesrozumitelnou řeč, sluch v normě na zvuky reaguje dobře. Pokud něco chce, ukazuje, nemá snahu opakovat. Tužku bere do levé ruky. Dítě je hyperaktivní, knížku s obrázky listuje, ale komunikovat nad obrázky nechce. Pozornost neudrží, vydává hlasité neartikulované zvuky. Závěr opožděný vývoj řeči při normálním sluchu, doporučení zahájit logopedickou péči.⁸¹

Rok 2005

květen, vyšetření Klinická psychologie Dobruška

„Opožděný vývoj řeči, hyperaktivita, negativismus, po nástupu do klasické MŠ, vyřazen pro neovladatelnost, doporučená logopedická péče. Závěr opoždění psychomotorického vývoje, s hlubším opožděním vývoje řeči, dominantní projev v chování, hyperaktivita, negativismus a problém v kooperaci. Ojedinelý oční kontakt. Pro nespolečenskou nebylo možné stanovit přesněji mentální úroveň. Nejedná se však zřejmě o hlubší mentální defekt. Zatím obtížná sociální adaptabilita a porucha komunikace. Přetrvávající vývojový negativismus, blokuje řízenou spolupráci. Doporučení kolektivní zařazení, individualizovaný přístup, postupné zahájení logopedické péče zaměřené na vývoj na rozvíjení komunikace a stimulace vývoji řeči. Matka poučena o výchově stimulací, přislíbena MŠ speciální.⁸²

Rok 2006

leden, lékařské vyšetření, Psychologická ambulance, Thomayerova nemocnice Praha

„Závěr kognitivní vývoj s nerovnoměrným rozložením schopností, výrazně opoždění vývoje řeči, atypické projevy v chování, menší sociální reaktivita. Kognitivní i osobnostní vývoj je suspektní pro vývojovou poruchu autistického spektra. Diferenciationální diagnostika zvažována i sémanticko-pragmatická porucha řeči v rámci dg. Atypický autismus.⁸³

⁸⁰ Citováno z lékařského vyšetření, Klinika dětské neurologie UK 2. LF a FN Motol, září 2006

⁸¹ Citováno z lékařského vyšetření, Klinika nosní, ušní, krční FN Hradec Králové, září 2004

⁸² Citováno z psychologického vyšetření, Klinická psychologie Dobruška, květen 2005

⁸³ Citováno z lékařského vyšetření, Psychologická ambulance, Thomayerova nemocnice Praha, leden 2006

září, lékařského vyšetření, Klinika dětské neurologie UK 2. LF a FN Motol

„Přijat k hospitalizaci pro autistické rysy, opožděný vývoj řeči, poruchy chování. Hospitalizace na žádost matky MRJ mozku v CA a celkové vyšetření. Ve škále CARS skóre 42 bodů, odpovídá mírnému až těžkému autismu. Výrazně autistické projevy jsou zejména v oblastech abnormálních emocionálních reakcí, motorické, adaptace na změny, snížený oční kontakt, abnormální verbální komunikace, řeč nepoživá k dorozumění, opakuje fráze z televize. Silně abnormální celková aktivita (hyperaktivita, kterou je obtížné usměrnit, vyžaduje nepřetržitý dohled dospělé osoby). Je fascinován některými předměty (hodiny). Má specifické zájmy vyžadující dobrou mechanickou paměť. Závěr: Chlapec přijat k hospitalizaci pro autistické rysy, opožděný vývoj řeči, poruch chování. V objektivním neurologickém nálezu je při příjmu výrazná dysfázie, centrální hypotenický syndrom. Jinak objektivně neurologický nálezu bez ložiskových změn, výrazné autistické rysy. Na MRJ mozku je jen lehká asymetrie postranních komor. EEG je s normálním nálezem. Z laboratorních vyšetření v séru zvýšená hladina lakátu (3,49), proto odeslán vzorek krve a moči k vyšetření metabolických vad. Na zvuky reaguje, porucha sluchu nepravděpodobná. Základní diagnóza Dětský autismus a s ním spojená porucha vývoje řeči. Doporučení logopedická péče ve specializovaném zařízení pro děti s autismem.“⁸⁴

prosinec, lékařského vyšetření, Klinika dětské neurologie UK 2. LF a FN Motol

„Josef se naučil básničku, ale říká ji pouze aktuálně (o sněhu, když vidí sních), hraje si s písmenky, dělá z nich řady. Chování hyperaktivní, nenavazuje oční, slovní ani jiný kontakt. Prosazuje se, nekooperuje. Komunikace s matkou pouze předmětová, hra spíše destruktivní, povídá vlastní švitořenou řečí. Snaží se silou dosáhnout svého. Zajímá ho počítač, snaží se zasahovat, zmáčknout písmenka. Výborně rozvinutá paměť. Závěr poruchy autistické spektra-autismus. Mentální retardace určená v pásmu středně těžká. Není rozvinutá řeč, u chlapce je těžce narušená orientace ve světě a komunikace se světem. Vyžaduje neustálý dozor dospělé osoby. Není schopen ani v doprovodu dospělé osoby cestovat MHD. Doporučuji matce navázat častěji kontakt se spádovým SPC a ve spolupráci s odborníkem pracovat na problematickém chování chlapce. Doporučuji matce knihu o autismu a seznámení se s komunikačním systémem VOKS. Medikace Tiapridal.“⁸⁵

⁸⁴ Citováno z lékařského vyšetření, Klinika dětské neurologie UK 2. LF a FN Motol, září 2006

⁸⁵ Citováno z lékařského vyšetření, Klinika dětské neurologie UK 2. LF a FN Motol, prosinec 2006

Rok 2007

únor, lékařské vyšetření, Psychiatrická klinika FN Hradec Králové

„Josef je po léčích klidnější, dá se usměrnit, afekty jsou, ale trvají kratší dobu, celkový stav je zlepšený. V mateřské škole ho zajímají čísla, písmena, seznamuje s komunikačním systémem VOKS, neubližuje, spí klidně. Psychomotoricky je nestabilní. Dožaduje se psaní na počítači. Komunikace výměnou obrázků. Při rozčilení stereotypně flektuje horní končetinu, lehne si na zem, hlasitě protestuje, Váha 18 kg. Závěr psychomotorická nestabilita, s autostimulační složkou u chlapce s Dětským autismem. Doporučení přidán Ritalin.“⁸⁶

březen, lékařské vyšetření, Psychiatrická klinika FN Hradec Králové

„Usměje se sám, nají se lžící, usíná s matkou, třepotá prsty při radosti. Naučí se básničku, logopedie odsunuta. Trénuje jednou týdně komunikační systém VOKS. Váží 22, 5 kg. Josef dnes pozitivně vyladěn hyperaktivně běhá po prostorech, snaží se ovládat počítač, otevírá programy, bez známek vedlejšího působení medikace. S matkou probrány strategie, jak nastavit systém materiálních odměn (oblíbené jídlo). Závěr hyperkinetické chování chlapce v rámci Dětského autismu. Doporučení Ritalin může být zvýšen. Prosim, dětskou lékařku, aby při vyšetření měla civilní oblek.“⁸⁷

září, lékařské vyšetření, Psychiatrická klinika FN Hradec Králové

„Chodí do MŠ speciální, nejsou s ním výrazné problémy, dětem neubližuje, doma je také klidnější, afekty má jen někdy. Myje se sám. Zoubky si nechce čistit, na záchod si dojde sám, v noci se nepočůrává. Stav je celkově zlepšený, je klidný. Uspává ho matka. Pracuje s počítačem, když je mu zabráněno, projevuje nespokojenost. Hyperaktivní chování v rámci poruchy autistického spektra Dětského autismu. Doporučení, pokračovat v dosavadní medikaci.“⁸⁸

Rok 2008

září, lékařské vyšetření Centrum neurologické péče s.r.o. v Rychnově nad Kněžnou

„Pacient chodí do první třídy, lépe si rozumí s dospělými než s vrstevníky. Pohotově komunikuje komunikačním systémem VOKS. Před šachy dává přednost psaní textu v textovém editoru a brouzdání po internetu. Začíná navštěvovat logopedii. Užívá Tiapridal při agresivním chování. Při schování myši k počítači, jí hledá. Ukazuje na ikonu internetu a říká

⁸⁶ Citováno z lékařského vyšetření, Psychiatrická klinika FN Hradec Králové, únor 2007

⁸⁷ Citováno z lékařského vyšetření, Psychiatrická klinika FN Hradec Králové, březen 2007

⁸⁸ Citováno z lékařského vyšetření, Psychiatrická klinika FN Hradec Králové, září 2007

„myš“. Najde snadno stránky s počasím. Při nedostupnosti počítače se vzteká. Vyhledává fyzický kontakt. Závěr pervazivní vývojová porucha autistického spektra nerovnoměrně rozložené mentální schopností. V oblasti vizuální paměti jde zřejmě o savanta, pravděpodobně nadprůměrný v kombinačních schopnostech. Doporučení rozvíjení kooperativního jednání (pomáhání při domácích pracích), kombinačních schopnosti, logické hry. Doporučuji i nadále logopeda.⁸⁹

říjen, lékařské vyšetření, Psychiatrická klinika FN Hradec Králové

„Josef zvládá 20 minut pracovat sám, chování je dobré. Když je ve stresu, komunikuje komunikačním systémem VOKS, jinak začíná komunikovat verbálně. Někdy zvládne i jednoduchou větu. Doma si často věci vynucuje, válí se po zemi, kope kolem sebe. Matka zkouší všechny metody. Nejčastěji je u počítače, odbíhá od jídla. V noci spí klidně, usíná při světle. Při jízdě automobilem na sobě trhá oblečení, Matka s ním sedí vzadu, i tak je neklidný. Záchvat vzteku má několikrát denně. S bratrem je bez větších problémů. Do vyšetřovny se hrne hned k počítači, chce razítkovat po stěnách, hyperaktivní, bez vedlejších účinků, podávána psychofarmaka. Echolálie, povídá si vlastní řečí, nekontaktuje očima. Závěr Dětský autismus, echolálie, Hyperkinetická porucha. Doporučení Ritalin.⁹⁰

prosinec, lékařské vyšetření, Psychiatrická klinika FN Hradec Králové

„Poslední dobou se zdá trochu utlumený, občas se objeví záchvat vzteku, když záchvat začíná, začne si nadávat, mlátí se přes ruce. Dnes se Josef usmívá, podává ruku, žene se se zájmem k počítači, raduje se. Na počítači píše písmenka, zaujme se zvukovou hračkou, povídá si vlastní řečí, jmenování pilotů F1. Doporučení zkoušet odměňování žádoucího chování jídlem, což se u Josífkovi osvědčilo při výuce komunikačního systému VOKS. Medikace Ritalin, Tiapridal.⁹¹

Rok 2009

únor lékařské vyšetření, Psychiatrická klinika FN Hradec Králové

„V cizím prostředí je nejistý, v divadle si zacpává uši. Josef přichází do místnosti a jde k počítači. Rychle střídá jednotlivé činnosti, nedobře artikulovaná slova, echolálie. K dorozumívání stále používá obrázkové kartičky z komunikačního systému VOKS. Závěr Dětský autismus, echolálie, Hyperkinetická porucha. Medikamenty ponechány.⁹²

⁸⁹ Citováno z lékařského vyšetření, Centrum neurologické péče s.r.o. v Rychnově nad Kněžnou, září 2008

⁹⁰ Citováno z lékařského vyšetření, Psychiatrická klinika FN Hradec Králové, říjen 2008

⁹¹ Citováno z lékařského vyšetření, Psychiatrická klinika FN Hradec Králové, prosinec 2008

⁹² Citováno z lékařského vyšetření, Psychiatrická klinika FN Hradec Králové, únor 2009

Závěrečné hodnocení třídního učitele, školní rok 2008/2009

„Josífek se velmi rychle zadaptoval na školní prostředí. Je živý, hyperaktivní, dokáže svou nelibost dát najevo (křikem, svléknutím donaha, volá o pomoc „táta“, „Kája“, „Jana“). Občasné výkyvy v chování. Špatně snáší změny. Pracuje dle zásad strukturovaného učení. Dokáže se soustředit 25 minut. Při vyučování záměrně zaměňuje kódy činností. Pokud je zařazena práce, kterou nechce dělat, je schopen tuto práci dát někomu jinému, nebo změnit kódy, jako když má splněno, nebo si zvolí jinou činnost, která ho baví.

Čtení

Čte samostatně všechna tiskací písmena. Mluvené řeči rozumí, méně se verbálně vyjadřuje. Bezpečně se orientuje v komunikačním systému VOKS, využívá jej ke komunikaci, když je ve stresu.

Psaní

Grafomotorické cviky zvládá samostatně. S pomocí se snaží o správné držení tužky. Samostatně zvládá psaní tiskacím písmem. S pomocí píše psací písmena. Píše levou rukou.

Počty

Správně přiřadí příslušný počet k číslicím. Sčítá a odčítá s drobnými chybami do pěti. Pojmenuje a rozliší geometrické tvary dle tvaru, velikosti a barvy. Odmítá počítat na počítadle či jiné vizuální podpory. Hned píše výsledky.

Věcné učení

Učivo chápe a správně reprodukuje. Rozumí verbálním projevům. Dobře se orientuje v prostorách třídy a školy. Zná věci denní potřeby. Dodržuje hygienické návyky. Při oblékání je samostatný. Zná části lidského těla. Vyjmenuje dny v týdnu, roční období, základní barvy.

Smyslová výchova

Učivo zvládá. Jednotlivé smyslové vjemy využívá k orientaci v prostředí. Uchopí drobné předměty, navléká korálky.

Tělesná výchova

Upřednostňuje pohybové aktivity individuálního charakteru. Zvládá chůzi s překážkami, běhá, skáče, je ohebný, jednoduché cviky zvládá.

Pracovní a výtvarná výchova

Při práci vyžaduje vedení. Tvoří s vlastní fantazií. Při sebeobslužných činnostech je samostatný.

Hudební výchova

Pozná píseň dle obrázku a snaží píseň reprodukovat. Vytuká rytmus písně.⁹³

Rok 2010

červen, lékařské vyšetření, Psychiatrická klinika FN Hradec Králové

„Nález bez větších problémů, ve škole také bez problému, užívá nadále Tirapridal, pomáhá mu při zklidnění. Přestává používat systém VOKS, začíná se dorozumívat verbálně. Povídá si se sourozenci. Doporučení Ritalin, Tiapridal.“⁹⁴

září, lékařské vyšetření, Centrum neurologické péče s.r.o. v Rychnově nad Kněžnou

„Hraje si s dětmi, chodí na kroužek zpívání, oproti předešlé návštěvě má pomalejší tempo. Mnohem lépe se soustředí, sociálně přijatelnější chování. Rychle píše s malými chybami, levou rukou tiskacími písmeny, z deseti položek je schopen zapamatovat si dvě. Závěr Pervazivní vývojová porucha autistického spektra, nerovnoměrné rozložení mentálních schopností. V oblasti vizuální paměti jde zřejmě o savanta.“⁹⁵

Závěrečné hodnocení třídního učitele, školní rok 2009/2010

„U Josífků došlo k velkému motorickému zklidnění. Občasná libost se projevuje jen pláčem. Změny snáší dobře. Je dobré mu vše vysvětlit a zapojit do hovoru. Lépe a rychleji vše pochopí. Je velice adaptabilní. Nemá žádné problémy se v neznámém prostředí zapojit do činností, oslovit neznámé lidi. V neznámém prostředí je klidný, poslušný a vždy poslechne. Ráno pomáhá sám od sebe spolužákovi připravovat prostírání na svačinu a dělat pití do hrnečku. Dobré orientační schopnosti. Je velice všímavý a ví, co má v daný moment udělat. Pracuje dle zásad strukturovaného učení. Jednotlivé úkoly jsou prezentovány písemnou formou. Josífek mluví, výslovnost i artikulace se hodně zlepšila vlivem básniček, říkadél a písniček. Velmi zřídka si pro sebe drmolí, většinou jen v družině.“

Čtení

Přiřazuje slova k obrázkům a obrázky ke slovům. Doplní písmeno do slova. Tvoří jednoduché věty samostatně, složitější podle vzoru. Řadí písmena podle abecedy. Čte slabiky, celá slova, jednoduché i rozvitě věty. Čte samostatně, orientuje se v textu. Ví, co čte, ale musí se mu pokládat jednoduché otázky, na které by jednoduše odpověděl. Odpoví hned jednoslovně

⁹³ Citováno ze závěrečného hodnocení třídního učitele, školní rok 2008/2009

⁹⁴ Citováno z lékařského vyšetření, Psychiatrická klinika FN Hradec Králové, červen 2010

⁹⁵ Citováno z lékařského vyšetření, Centrum neurologické péče s.r.o. v Rychnově nad Kněžnou, září 2010

nebo ukáže prstem. Snadněji rozumí, když se na něj hovoří pomalu a z očí do očí. Udržením pozornosti z očí do očí má problémy.

Psaní

Zvládá psaní všech tiskacích písmen, slov a vět. Zvládá psaní jednoduchých slov psacím písmem. Při psaní je nutný dohled k udržení pozornosti. Je schopen psát opis i diktát. Když se soustředí, píše velmi pěkně. Občas tendence smlouvat o počtu psaných řádků. Na počítači je schopen z programu Alík český jazyk a Všeználek všechno udělat.

Počty

Sčítá a odčítá s drobnými chybami do deseti. S nepatrnou pomocí zvládá najít si chyby a opravit si je. Při řešení úloh pracuje s občasnou pomocí. Má rád program v počítači Alík matematika a Všeználek. Počítá lépe bez pomůcek než s nimi.

Věcné učení

Josífek vyjmenuje dny v týdnu a měsíce v roce. Zajímá se o dění kolem sebe.

Smyslová výchova

Smyslové vjemy využívá k orientaci v prostředí. Velmi upřednostňuje klidné prostředí. Velmi rád pomáhá. Velmi dobře rozpozná chutě – sladký, slaný, kyselý, hořký.

Hudební výchova

Sám zpívá, rád před třídou. Umí vytřukat rytmus.

Tělesná výchova

Zapojuje se do sportovních a kulturních her. Relaxační cvičení přispívají k jeho zklidnění. Zvládá chůzi s překážkami, běhá, skáče, je ohebný. Jednoduché cviky zvládá.

Pracovní a výtvarná výchova

Je tvořivý a samostatný. Maluje podle své fantazie.⁹⁶

Rok 2011

září, lékařské vyšetření, Psychiatrická klinika FN Hradec Králové

„Josífek objednal přes internet zboží v hodnotě 20 000 Kč. Při užívání medikamentů je klidnější, chuť k jídlu je stejná. Porucha sociálních kontaktů, nepochopení sociálním situacím.⁹⁷“

⁹⁶ Citováno ze závěrečného hodnocení třídního učitele, školní rok 2009/2010

⁹⁷ Citováno z lékařského vyšetření, Psychiatrická klinika FN Hradec Králové, září 2011

Závěrečné hodnocení třídního učitele, školní rok 2010/2011

„Josífek dodržuje pravidla chování a ustanovení vnitřního řádu školy. Je přístupný výchovnému působení.

Čtení

Čte samostatně. Vyjadřuje se verbálně. Krátkému textu rozumí. Děj vypráví s pomocnými otázkami. Tvoří jednoduché věty.

Psaní

Píše úhledně. Zvládá psaní i přepis tiskacích písmen, slov a vět. Píše samostatně psací písmena – Aa, Oo, Ee, Ii, Mm, Nn, Ňň, Vv, Uu, Ll, Cc, Čč, Jj, dd', tt', p, y, b, h, k, g. Zvládá psaní jednoduchých slov a vět psacím písmem. Při psaní je nutný dohled k udržení pozornosti.

Počty

Počítá s drobnými chybami. Počítá do deseti. S nepatrnou pomocí zvládá najít své chyby a opravit si je. Při řešení slovních úloh pracuje s občasnou dopomocí.

Věcné učení

Josífek učivo rozumí. Rozumí jednoduchým verbálním projevům. Zajímá se o dění kolem sebe. Nutná pomoc při tvoření odpovědí.

Smyslová výchova

Učivo dobře zvládá. Smyslové vjemy využívá k orientaci v prostředí. Velmi upřednostňuje klidné prostředí. Velmi rád pomáhá.

Hudební výchova

Rád zpívá. Rozliší píseň podle obrázku a intonace. Umí píseň reprodukovat. Při návštěvě hudebního představení se zájmem prožívá atmosféru.

Tělesná výchova

Je obratný a snaživý. Zapojuje se do sportovních a kulturních her. Relaxační cvičení přispívají k jeho zklidnění.

Pracovní a výtvarná výchova

Josífek je tvořivý. Při práci potřebuje občasnou pomoc. Při sebe obslužných činnostech je samostatný.⁹⁸

⁹⁸ Citováno ze závěrečného hodnocení třídního učitele, školní rok 2010/2011

Rok 2012

březen, lékařské vyšetření, Psychiatrická klinika FN Hradec Králové

„Když se mu něco nelíbí, kouše se do ruky, je nespokojený, panovačný, rozkazuje. Je navyklý včas vstávat. Sebe poškozující tendence, závěr Dětský autismus.“⁹⁹

červen, lékařské vyšetření, Psychiatrická klinika FN Hradec Králové

„Rozbívá nádobí, hází ho z okna, líbí se mu ten zvuk. Zvoní na starou sousedku. Ve škole jsou značné výkyvy v chování, bez autoagresivity a heteroagresivity. Závěr Dětský autismus.“¹⁰⁰

říjen, lékařské vyšetření, Psychiatrická klinika FN Hradec Králové

„Baví ho počítat (hraje na něm, dívá se na obrázky) dle matky začal všem rozkazovat, když není po jeho, vyhazuje nádobí z okna. Nedokonalá větná stavba a skloňování. Bulvy volně pohyblivé, jazyk plazí ve střední rovině, šije volná, pulsace hmatatelná bez šelestu, na počítači píše dvěma prsty, velmi rychle. Pamatuje si dlouhé adresy webových stránek. Orientuje se na wikipedii. Chůze ataktická, po jedné noze není schopen skákat. Závěr: Pervazivní vývojová porucha autistického spektra, nerovnoměrné rozložení mentálních schopností, oproti předešlému vyšetření je sociálnější, zvýšené sebeprosazování, může souviset s nástupem puberty, lehká porucha koordinace pohybu.“¹⁰¹

březen, pedagogické a psychologické vyšetření, Speciálně pedagogické centrum při Mateřské škole, Speciální základní škole a Praktické škole Hradec Králové

„Josef chodí do školy rád, domácí úkoly vypracovává sám. Mladší sourozence má rád, se starším bratrem mívá neshody. Velice dobře zvládá orientaci na počítači, počítač musí být zablokovaný. Chlapec dále objednává přes internet. Více doma poroučí, když má nepohodu, kouše se do ruky, když je v napětí dupe, vzteká se. Do základní školy speciální dochází čtvrtým rokem, soustředí se 20 minut. Nelibost dává najevo pláčem a vzdorem, často cituje reklamy, zlepšuje se v řeči. Kontakt s dětmi miluje, má rád říkanky, rád kreslí, čte slabiky, slova věty, u krátkých vět zopakuje obsah přečteného. Píše jednotlivá slova, číslice, dvojciferná čísla, píše psacím písmem, umí se podepsat. Oční kontakt nenavazuje. Zadání úkolů je občas potřeba převést do jednodušší podoby. Hovoří hlubším hlasem bez intonace. Rozumové schopnosti ve verbální oblasti jsou aktuálně situovány do oblasti lehkého mentálního postižení. Myšlení chlapce je strnulé, založené na mechanickém uplatnění naučeného stereotypu a dobré sluchové paměti. V jednoduchých sociálních situacích je

⁹⁹ Citováno z lékařského vyšetření, Psychiatrická klinika FN Hradec Králové, březen 2012

¹⁰⁰ Citováno z lékařského vyšetření, Psychiatrická klinika FN Hradec Králové, červen 2012

¹⁰¹ Citováno z lékařského vyšetření, Psychiatrická klinika FN Hradec Králové, říjen 2012

bezradný, praktický sociální úsudek se nerozvíjí. Doporučení pokračovat ve výuce podle RVP ŽSS vzdělávání žáků se středně těžkým mentálním postižením v rámci individuálního plánu, vést výuku chlapce podle dosažené úrovně znalostí a dovedností.¹⁰²

Závěrečné hodnocení třídního učitele, školní rok 2011/2012

„U Josífka došlo od listopadu k nadměrnému motorickému neklidu. Nadměrná nelibost se projevuje pláčem, prosazováním si svého, vztekem a válením se po zemi. Vždy ke konci roku dochází k nadměrným zásekům. Jde o prosazování jiné činnosti, nebo odmítá pracovat – stojí, nebo sedí a kouká, nic nedělá. Po určité době řekne „budeš v klidu“. Po změně medikace se situace zlepšila. Změny zvládá dle jejího charakteru. Je velice adaptabilní. Má neuvěřitelné znalosti v oblasti výpočetní techniky. Je velice obratný a rychlý na internetu.

Čtení

Čte samostatně, vyjadřuje se verbálně. Textu rozumí. Děj přečteného vypráví s pomocnými otázkami. Tvoří jednoduché věty. V otázkách typu kdy, kde, kdo má problémy. Umí zpaměti říkanky, básničky.

Psaní

Píše úhledně. Zvládá psaní i přepis tiskacích písmem, slov a vět. Zvládá psaní jednoduchých slov a vět psacím písmem podle diktátu. Při psaní je nutný dohled k udržení pozornosti. Důležité je procvičování správného napojování psacích písmen.

Počty

Počítá s drobnými chybami. Sčítá a odčítá do dvaceti. Zná základy jednotek délky. Pracuje s metrem i pravítkem. Slovní úlohy zvládá, ale dělají mu problémy zápisy. Seznámil se s pojmem „půlka“.

Věcné učení

Vyjmenuje téměř vše, na co se ho člověk zeptá. Ve všech předmětech dbáme na tvorbu věty a oční kontakt. Velice dobře zná své jméno, adresu, členy své rodiny. Orientuje se v kalendářním i školním roce. Rozumí pojům – pod, nad, před, za. Zná pracovní dny i dny volna. Zná charakteristické znaky ročních období. Josífek se bojí doktorů. Vždy je potřeba pomoci rodině s nacvičením jednotlivých úkonů, které sebou vyšetření nese. Poté se afekt buď nedostaví, nebo alespoň zmírní. Sebeobsluha zcela bez problémů. Naučil se uvázat uzal a smyčku na botě. Při čištění zubů je samostatný, nutná kontrola. Toaleta bez problému.

¹⁰² Citováno z pedagogické a psychologické vyšetření, Speciálně pedagogické centrum při Mateřské škole, Speciální základní škole a Praktické škole Hradec Králové, březen 2012

Hudební, tělesná, pracovní a výtvarná výchova

Bez problému.¹⁰³

Rok 2013

červen, lékařské vyšetření, Psychiatrická klinika FN Hradec Králové

„Matka se dostavila na kontrolu s chlapcem s Dětským autismem, intelekt v pásmu MR lehká, ale využitelnost žádná. Minimální kontakt, afektivní záchvaty s tendencí sebepoškozování, kouše se, trhá si věci, okolí nenapadá, věci kolem sebe nerozbíjí. Chuť k jídlu, trávení dobré, v noci spí, nebudí se. Noční děsy nemá, nepomocuje se. Od jara 2013 matka léky nepodávala, stav se rychle zhoršil. Nyní to není dobré, znovu nutno užívat léky. Anamnestický pozitivní efekt Tiapridalu v kombinaci s Ritalinem. Dominuje motorický neklid. Řeč nesrozumitelná, sociální interakce minimální. Robustní, obézní. Matku příliš nerespektuje. Narušená pozornost a schopnost zvládat školní režim. Bez tenze, úzkosti, bez příznaku deprese, psychotický není. Závěr Dětský autismus s MR lehkou až středně těžkou. Poruchu chování erotického charakteru se sebepoškozováním, afektivní záchvaty. Doporučení Ritalin.¹⁰⁴

červenec, lékařské vyšetření, Psychiatrická klinika FN Hradec Králové

„Trvají afekty nepohody agresivity negativismu, pokud se mu nevyhoví. Sebepoškozování odeznělo. V ordinaci motorický neklid, u ničeho nevydrží, dožaduje se pozornosti. Trvá na svých rituálech emočně nestabilní bez sedace, agresivity, zmírnění impulzivity. Lépe usměrnitelný, porucha řeči.¹⁰⁵

Závěrečné hodnocení třídního učitele, školní rok 2012/2013

„Chování

Josífek dodržuje pravidla chování a ustanovení vnitřního řádu školy. J přístupný výchovnému působení.

Čtení

Čte samostatně. Vyjadřuje se verbálně. Čtenému textu rozumí. Výrazná pomoc při tvoření vět.

¹⁰³ Citováno ze závěrečného hodnocení třídního učitele, školní rok 2011/2012

¹⁰⁴ Citováno z lékařského vyšetření, Psychiatrická klinika FN Hradec Králové, červen 2013

¹⁰⁵ Citováno z lékařského vyšetření, Psychiatrická klinika FN Hradec Králové, červenec 2013

Psaní

Píše úhledně. Zvládá psaní i přepis tiskacích písmen, slov a vět. Zvládá psaní jednoduchých slov a vět psacím písmem. Při psaní je nutný dohled k udržení pozornosti.

Počty

Počítá s drobnými chybami. Sčítá a odčítá s přechodem přes desítku do dvaceti. Sčítá bez přechodu desítky do stovky. Při řešení slovních úloh pracuje s dopomocí.

Věcné učení

Učivu částečně rozumí. Rozumí jednoduchým verbálním projevům. Zajímá se o dění kolem sebe.

Hudební výchova

Josífek velmi rád zpívá. Rozliší píseň dle obrázku a intonace. Umí píseň reprodukovat.

Tělesná výchova

Je obratný a snaživý. Zapojuje se do sportovních a kulturních her.

Pracovní a výtvarná výchova

Josífek je velmi tvořivý. Při práci potřebuje občasnou pomoc. Při sebeobslužných činnostech je samostatný.¹⁰⁶

Rok 2014

únor, lékařské vyšetření, Psychiatrická ambulance Oblastní nemocnice Rychnov nad Kněžnou

„Dle matky výrazné zhoršení stavu. Neklidný, obtížně usměrnitelný, v domácím prostředí nezvladatelný, anamnesticky eretické agresivní chování vůči okolí, prosazování svých potřeb, hyperaktivita, emoční instabilita, výbušnost, trvá na svých rituálech, bez sedace. Doporučení úprava medikace, možnost depotní medikace matka odmítá, ostatní medikace ponechána beze změn navíc přidán Tisercin, Chlorprothixen.“¹⁰⁷

březen, lékařské vyšetření, Psychiatrická ambulance Oblastní nemocnice Rychnov nad Kněžnou

„Mírné zlepšení ve školním prostředí, domácím prostředí hůře zvladatelný, občasná situační agresivita, následek často stresové konfliktní situace. Trvá motorický neklid,

¹⁰⁶ Citováno ze závěrečného hodnocení třídního učitele, školní rok 2012/2013

¹⁰⁷ Citováno z lékařského vyšetření, Psychiatrická ambulance Oblastní nemocnice Rychnov nad Kněžnou, únor 2014

limitující usměrnitelnost Doporučení úprava medikace. Medikace Tisercin, Convulex, Atarax, Chlorprothixen.¹⁰⁸

srpen, lékařské vyšetření, Psychiatrická ambulance Oblastní nemocnice Rychnov nad Kněžnou

„Zvýšen nárůst hmotnosti po užívání léků - Convulex. Váha 70 kg. Zmírnila se agresivita vůči matce i záchvaty vzteku. Zmírněna hyperaktivita. Emoční instabilita i výbušnost, eretismus. Medikace Convelux, Tegretol, Ritalin.¹⁰⁹

říjen, pedagogické a psychologické vyšetření, Speciálně pedagogické centrum při Mateřské škole, Speciální základní škole a Praktické škole Hradec Králové

„Vyšetření proběhlo v prostorách školy, kterou Josef navštěvuje. V současné době je chlapec při vyučování klidný, pozornost však není dobrá. Je nepozorný, vynucuje si svou aktivitu, kterou by rád vykonával. Pokud mu není vyhověno, přetrvává pláč, vzdor, odmítá vykonat činnost, která se po něm žádá. Velmi vzpurný ve školní družině, sklon k trhání oblečení. Je nutné klidné, důsledné vedení, pravidelnost a řád. S ostatními dětmi navazuje kontakt, na dospělé reaguje přátelsky, podáním ruky. Navykl si pracovního režimu, nepotřebuje obrázkovou lištu. Orientuje se podle běžného rozvrhu. Ráno si sám připraví pomůcky. Dobře reaguje na slovní instrukce, již respektuje zadání. Během činností potřebuje časté připomínání a vedení k dokončení práce. Někdy není schopen běžného výkonu, potřebuje odpočinkový den. Velmi dobře se orientuje na počítači, připravuje prezentace na hodiny, které se promítají celé třídě. Při vyšetření pracuje, je impulzivní, snaží se pracovat velmi rychle. Oční kontakt příliš nenavazuje, motoricky je neklidný, pozornost kolísá. Řeč je nápadná zvláštní sekavou intonací, artikulačně málo obratná, při zátěži či neporozumění reaguje echolálií či v podstatě volnými asociacemi na slyšená slova. Mentální schopnosti se aktuálně pohybují na hranici pásma lehkého a středně těžkého mentálního postižení. Dobré vizuoprostorové vnímání. Komunikační funkce řeči je silně omezená, ačkoli formálně jistou slovní zásobu má, prakticky ji nedokáže příliš využít. Jeho předpoklady nyní odpovídají vzdělávání RVP ZŠS.¹¹⁰

¹⁰⁸ Citováno z lékařského vyšetření, Psychiatrická ambulance Oblastní nemocnice Rychnov nad Kněžnou, březen 2014

¹⁰⁹ Citováno z lékařského vyšetření, Psychiatrická ambulance Oblastní nemocnice Rychnov nad Kněžnou, srpen 2014

¹¹⁰ Citováno z pedagogické a psychologické vyšetření, Speciálně pedagogické centrum při Mateřské škole, Speciální základní škole a Praktické škole Hradec Králové, říjen 2014

Závěrečné hodnocení třídního učitele, školní rok 2013/2014

„Na začátku školního roku byl Josef v nadměrném motorickém i psychickém neklidu. Nelibost projevuje pláčem, prosazováním si svého, vztekem, válením se po zemi, sebepoškozováním, rozkousáváním a trháním si svého oblečení. Velké z ničeho nic prosazování jiné činnosti, nebo odmítání pracovat – ruší celkový chod třídy. Josef je velkým manipulátorem a diktátorem, dělá vše proto, aby se přistoupilo na jeho činnost. Ostatní žáci na toto chování negativně reagují. Neustále si pro sebe drmolí a poroučí si. Změny snáší dle jejího charakteru. Nyní je problém podání svačiny o deset minut později. Učí se dělat prezentace a celkovou úpravu v programu Microsoft Office PowerPoint 2007. Má velice dobré orientační schopnosti. V důsledku změněné medikace je apatický a do všeho musí nutit. Učí se podle 4. ročníku ZŠP.

Čtení

Výslovnost a artikulace se zlepšuje. Čte samostatně, orientuje se v textu. Vyprávění textu mu činí dále problémy, ale k malému zlepšení došlo. S pomocí tvoří a pozná věty oznamovací, tázací, rozkazovací. Snaží se o přednes básní.

Psaní

Začal psát velkým písmem. Zvládá psaní všech tiskacích písmen, slov a vět. Píše úhledně, došlo k velkému zlepšení, každý den píše. Zvládá psaní, přepis a diktát jednoduchých slov a vět psacím i tiskacím písmem. Nutný dohled k udržení pozornosti. Důležité je procvičování správného napojování psacích písmen.

Počty

Zvládá násobilku 1-7. Počítá do sta. Slovní úlohy řeší s dopomocí. Chápe princip početních operací. Vytváří si sám příklady. V geometrii se seznámil s přímkou a úsečkou. Při rýsování potřebuje nepatrnou pomoc. Správně aplikuje upevněné matematické představy.

Věcné učení

Zná svátky v roce – zvyky a tradice Velikonoc, Vánoc. Orientuje v rozmanitosti přírody – počasí, příroda na jaře, v létě, na podzim a v zimě. Seznámil se s tématy Práce na poli a na zahradě, Pěstování a sklizeň rostlin, Chování v přírodě. Tyto témata moc nepřijímá. Dokáže pojmenovat nejběžnější pracovní činnosti v domácnosti, mamince doma pomáhá. Zná zvířata – pes, kočka, kuň, kráva,... Ví, na co se jednotlivá zvířata chovají.

Tělesná výchova

Upřednostňuje tělesné aktivity. Má rád relaxační cvičení. Pohybuje se samostatně bez omezení. Zvládá chůzi s překážkami, běhá, skáče, je ohebný. Cviky napodobuje.

Hudební, pracovní, výtvarná výchova

Bez problému chápe, co se po něm žádá. Je tvořivý a samostatný. Tvoří dle své fantazie. Umí několik písniček, rád zpívá před třídou.¹¹¹

Rok 2015

duben, lékařské vyšetření, Psychiatrická ambulance Oblastní nemocnice Rychnov nad Kněžnou

„Ve škole nejsou poruchy chování, pracuje s pedagogickým asistentem. Doma je to horší, občas se na matku oboří, riziko agresivity. Normoforie s pohotovostí k dysforii, zmírněna emoční instabilita a výbušnost, medikaci toleruje dobře, sledován není, nechá se usměrnit, zmírněn neklid, bez tenze, carbamazepin v terapeutickém rozmezí, zvýšená sexuální aktivita- masturbace. Medikace Tisercin, Tegretol, Chlorprothixen.¹¹²

červen, lékařské vyšetření Centrum neurologické péče s.r.o. v Rychnově nad Kněžnou

„Dle matky zhoršení stavu v posledních měsících. Onanuje na veřejnosti. Je obtížně zvladatelný. Hovoří v jednoduchých větách, hlubokým hlasem si dává příkazy. Úzkostný, motoricky neklidný a negativistický. Chůze ataktická, po jedné noze není schopen skákat po obou nohách ano. Nerovnoměrně rozložení mentálních schopností, oproti předchozímu vyšetření zhoršení sociability.¹¹³

Závěrečné hodnocení třídního učitele, školní rok 2014/2015

„V tomto školním roce se Josífkovo chování ustálilo. Nemá tak časté záchvaty. Přetížení z učiva, přes jeho velkou snahu o informace si je nezapamatuje. Učí se podle pátého ročníku ZŠP.¹¹⁴

Čtení

Se čtením nemá problémy, orientuje se v textu. Umí zpaměti říkanky, básničky. S vyprávěním má malé problémy, protože dává dohromady věty a odpovědi.

Psaní

Když je soustředěný, píše velmi pěkně. Snaží se o správné držení psacího náčiní. Má osvojené tiskací i psací písmo. Důležitý je nácvik správného napojení písmen.

¹¹¹ Citováno ze závěrečného hodnocení třídního učitele, školní rok 2013/2014

¹¹² Citováno z lékařského vyšetření, Psychiatrická ambulance Oblastní nemocnice Rychnov nad Kněžnou, duben 2015

¹¹³ Citováno z lékařského vyšetření, Centrum neurologické péče s.r.o. v Rychnově nad Kněžnou, červen 2015

¹¹⁴ Citováno z lékařského vyšetření, Psychiatrická ambulance Oblastní nemocnice Rychnov nad Kněžnou, prosinec 2015

Počty

Počítá přesně a pohotově. Sčítá a odčítá do 1 000. Zná a počítá násobilku do devíti. Dělení neovládá. Počítá slovní úlohy. V geometrii potřebuje malou pomoc. Rád hraje matematické hry, doplňovačky.

Člověk a příroda

Orientuje se v tematických celcích – Rozmanitost přírody, Péče o zdraví a bezpečnost, Zvířata, Já a moje rodina, Léčivé rostliny. Aktivně se zapojuje do pracovních činností.

Tělesná výchova

Jednoduché cviky zvládá. Naučil se jezdit na koloběžce.

Hudební výchova

Rád zpívá. Má dobrý rytmus. Rád hraje na hudební nástroje. Umí si vytvořit vlastní hudební doprovod. Preferuje individuální hudební projev, tančí.

Výtvarná a pracovní výchova

Velice ho baví práce s barvami. Zkouší různé výtvarné techniky a materiály. Při práci je samostatný. Spontánně se výtvarně vyjadřuje.

Informatika

Velice rychle a snadno se orientuje ve výukových programech.¹¹⁵

Pololetní hodnocení třídního učitele, školní rok 2015/2016

„Čtení

Josef čte samostatně a plynule. Vyjadřuje se verbálně. Krátkému textu rozumí. Děj přečteného vypráví s pomocnými otázkami. Má rád doplňování hlásek, skládání slov, vět, vyhledávání slov v textu. Hry se slovy, doplňovačky. Velmi rád se učí básničky, snaží se o přednes.

Psaní

Píše samostatně, čitelně a úhledně. Snaží se dodržovat úpravu a čistotu.

Počty

Počítá přesně a pohotově. Sčítá a odčítá do 1 000. Orientuje se v číselné řadě do 10 000. Zvládá násobky 2 - 9. Při řešení slovních úloh pracuje samostatně. Logicky chápe princip početních operací. Při rýsování potřebuje nepatrnou pomoc. Rád hraje matematické hry, doplňovačky.

¹¹⁵ Citováno ze závěrečného hodnocení třídního učitele, školní rok 2014/2015

Informatika

Učivo chápe a správně reprodukuje. Velice rychle a snadno se orientuje ve výukových programech.

Člověk a společnost

Učivo částečně zvládá, na otázky správně odpovídá v jednoduchých větách. Orientuje se v jednotlivých tematických celcích. Má zájem o prohlubování učiva.

Člověka a příroda

Učivo částečně zvládá, na otázky správně odpovídá. Bezpečně se orientuje v jednotlivých tematických celcích. Zajímá se o dění kolem sebe. S nadšením se zúčastňuje praktických cvičení.

Tělesná výchova

Je obratný a snaživý. Zapojuje se do sportovních a kulturních her a akcí.

Pracovní výchova

Josef je tvořivý a zručný. Využívá k práci různé materiály, které umí aplikovat do daného výrobku. Při sebe obslužných činnostech je zcela samostatný. Musí více dbát na úpravu zevnějšku.

Výtvarná výchova

Spontánně se výtvarně vyjadřuje. Tvoří s vlastní fantazií. Práce s barvami ho baví.

Hudební výchova

Rád zpívá a poslouchá hudbu. Vytuká jednotlivé rytmy. Umí píseň reprodukovat. Rád hraje na hudební nástroje. Umí si vytvořit vlastní hudební doprovod k písni.¹¹⁶

¹¹⁶ Citováno z pololetního hodnocení třídního učitele, školní rok 2015/16sss

Řešení Josífkových afektů

Ve školním prostředí jsou příčiny afektů vzteku činnosti, které Josífek nechce vykonávat. Ze začátku odmítá práci – stojí nebo sedí a kouká, vůbec nic nedělá. Po určité době si pro sebe řekne „budeš v klidu“. Po chvíli je dobré Josífka vzít, zaklepat s ním a říci „Josífku, prober se“ a on začne pracovat. Pokud brečí a vzteká se, dávají Josífka sednout za zástěnu, aby neměl diváky, tak se rychle uklidní. Pokud má diváky a vidí, že má někdo tendenci ho uklidnit a chlácholit, brečí čím dál tím více a dupe. V nejhorším stádiu si začíná vytrhávat vlasy. V tomto případě ho nechají, dokud afekt nepřejde.

Josífkova maminka už na začátku pozná, zda bude záchvat menší nebo větší intenzity. Pokud bude menší, nechá záchvat proběhnout. Záchvat větší intenzity řeší hned medikací. Zhruba do Josífkových devíti let stačilo silné stisknutí matky, aby afekt odezněl.



Fotografie - Josífek při hře se svým sourozencem (autorka fotografie Kristýna Šolcová, 2015)

Závěr

Komunikace je jeden z problémů, se kterým se osoby s autismem potýkají. K jeho řešení napomáhají různé metody alternativní a augmentativní komunikace. Jedna z metod je i komunikační systém VOKS. S tímto systémem jsem se poprvé setkala u syna mé sestřenice, který trpí poruchou autistického spektra a komunikační systém využíval.

Ve své bakalářské práci jsem se zaměřila na ověření vhodnosti již zmíněného komunikačního systému. Nejdříve jsem v teoretické části přiblížila problematiku samotného autismu. Poté jsem nastínila výuku osvojení komunikačního systému VOKS. Poukázala jsem na náročnost zvládnutí tohoto komunikačního systému. Třetí kapitola bakalářské práce byla věnována pedagogům vzdělávajících žáky s PAS. Zde jsem ověřila vhodnost využívání komunikačního systému VOKS u žáků s PAS v základní škole speciální. Ve čtvrté kapitole bakalářské práce se věnuji podrobně Josífkovi, kterému je dnes 15 let a komunikační systém VOKS už nepotřebuje. Umí číst, psát, počítat i velká čísla a miluje počítač. V sebeobslužných činnostech je takřka samostatný. Má mladší pětileté sourozence (dvojčata), ke kterým se chová hezky. Má problémy s obezitou, nedokáže kontrolovat příjem potravy, jí stále dokud je něco na stole. Užívá léky na zklidnění, ale dá se s ním bez větších problémů vyjít.

Při psaní této bakalářské práce jsem získala zajímavé teoretické vědomosti, jak už o dětech s PAS, tak i o komunikačním systému VOKS. V praktické části mi někteří pedagogové tvrdili, že teorie komunikačního systému VOKS se od praktického využití dost odlišuje, přesto jsem po celou dobu psaní této práce vnímala tento komunikační systém jako velký zázrak, kdy na vstupu máte neklidné až agresivní dítě, kterému nerozumíte a na výstupu máte v ideálním případě usměvavé dítě, které si umí říci, co potřebuje a chce. Rozhodně se hodlám touto problematikou ještě nadále zabývat. Přesvědčila jsem se, že se mi tento komunikační systém bude hodit pro vykonávání mé budoucí profese. Také jsem se po sepsání své bakalářské práce přihlásila na kurz komunikačního systému VOKS, abych získala praktické zkušenosti s touto komunikací.

Zdroje

ČADILOVÁ, Věra, Hynek JÚN a Kateřina THOROVÁ. *Agrese u lidí s mentální retardací a s autismem*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-319-2.

ČADILOVÁ, Věra a Zuzana ŽAMPACHOVÁ. *Strukturované učení: vzdělávání dětí s autismem a jinými vývojovými poruchami*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008. Speciální pedagogika (Portál). ISBN 978-80-7367-475-5.

ČADILOVÁ, Věra a Zuzana ŽAMPACHOVÁ. *Rozvoj sociálních dovedností u dětí s autismem: (pro děti předškolního věku a pro děti se sníženými rozumovými schopnostmi)*. Vyd. 1. V Praze: Pasparta, 2013. ISBN 978-80-905576-2-8.

GILLBERG, Christopher a Theo PEETERS. *Autismus - zdravotní a výchovné aspekty: výchova a vzdělávání dětí s autismem*. Vyd. 3. Překlad Miroslava Jelínková. Praha: Portál, 2008. Speciální pedagogika (Portál). ISBN 978-80-7367-498-4.

Hodnocení třídního učitele, Základní škola a Praktická škola Rychnov nad Kněžnou, Kolowratská 485, 2008 - 2016

HORT, VI., M. HRDLIČKA, J. KOCOURKOVÁ, E. MALÁ, a kol.: *Dětská a adolescentní psychiatrie*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-404-5.

HRDLIČKA, M., KOMÁREK, V. *Dětský autismus: přehled současných poznatků*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-813-9.

KNAPCOVÁ, Margita. *Výměnný obrázkový komunikační systém - VOKS*. [2. vyd.]. Praha: Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR, 2006. ISBN 80-868-5614-3.

Komunikační systém VOKS. *Národní ústav pro vzdělávání*. [online]. 20.4.2016 [cit. 2016-04-20]. Dostupné z <www.nuv.cz/p/vn/komunikacni-system-voks>.

LANYADO, Monica, Ann HORNE, Ed. *Psychoterapie dětí a dospívajících psychoanalytický přístup*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2005. ISBN 80-725-4568-X.

Odborné metody. *Poradna rané péče Dorea*. [online]. 20.4.2016 [cit. 2016-04-20]. Dostupné z <<http://www.dorea.cz/products/odborne-metody/>>.

O škole. *Základní škola a Praktická škola Rychnov nad Kněžnou, Kolowratská 485*. [online]. 20.4.2016 [cit. 2016-04-20]. Dostupné z <<http://www.zskolowratska.cz/o-skole.html>>

PIPEKOVÁ, Jarmila. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. 3., přeprac. a rozš. vyd. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-198-0.

Pracoviště školy a nabídka vzdělávacích programů. *Základní škola a Praktická škola Rychnov nad Kněžnou, Kolowratská 485*. [online]. 20.4.2016 [cit. 2016-04-20]. Dostupné z <<http://www.zskolowratska.cz/pracoviste-skoly-a-nabidka-vzdelavacich-programu.html>>

Předpis č. 561/2004 Sb. Zákon o předškolním, základním středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). *Zákony pro lidi*. [online]. 20.4.2016 [cit. 2016-04-20]. Dostupné z <<http://www.zakonyprolidi.cz/>>

RICHMAN, Shira. *Výchova dětí s autismem: aplikovaná behaviorální analýza*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2006. Speciální pedagogika (Portál). ISBN 80-736-7102-6.

ŘÍHOVÁ, Alena. *Poruchy autistického spektra: (pomoc pro rodiče dětí s PAS)*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011. ISBN 978-80-244-2677-8.

Světová zdravotnická organizace (WHO), 2008, MKN-10, aktualizovaná verze k 1. 4. 2014, *MKN-10*. [online]. 20.4.2016 [cit. 2016-04-20]. Dostupné z <<http://www.uzis.cz/cz/mkn/index.html>>

ŠKODOVÁ, Eva, Ivan JEDLIČKA a kol. *Klinická logopedie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-340-6.

THOROVÁ, K. 2006. *Poruchy autistického spektra: dětský autismus, atypický autismus, Aspergerův syndrom, dezintegrační porucha*. Vyd. 1. Praha: Portál, 453 s. ISBN 80-736-7091-7.

VERMEULEN, Peter. *Autistické myšlení*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1600-3.

Zaměření školy. *Základní škola a Praktická škola Rychnov nad Kněžnou, Kolowratská 485*. [online]. 20.4.2016 [cit. 2016-04-20]. Dostupné z <www.zskolowratska.cz/zaměření-školy.html>

Základní škola speciální. *Základní škola a Praktická škola Rychnov nad Kněžnou, Kolowratská 485*. [online]. 20.4.2016 [cit. 2016-04-20]. Dostupné z <<http://www.zskolowratska.cz/základní-škola-speciální.html>>

Zprávy z lékařského vyšetření, Centrum neurologické péče s.r.o. v Rychnově nad Kněžnou

Zprávy z lékařského vyšetření, Klinika Dětské neurologie, UK 2. LF a FN Motol

Zpráva z lékařského vyšetření, Klinika nosní, ušní, krční, FN Hradec Králové

Zprávy z lékařského vyšetření, Psychiatrická ambulance Oblastní nemocnice Rychnov nad Kněžnou

Zprávy z lékařského vyšetření, Psychiatrická klinika, FN Hradec Králové

Zpráva z lékařského vyšetření, Psychologická ambulance, Thomayerova nemocnice Praha

Zprávy z Pedagogické a psychologické vyšetření, Speciálně pedagogické centrum při Mateřské škole, Speciální základní škole a Praktické škole Hradec Králové

Zpráva z Psychologického vyšetření, Klinická psychologie Dobruška

Seznam příloh

Příloha 1 Josífkova školní práce (školní rok 2015/2016) – český jazyk

Příloha 2 Josífkova školní práce (školní rok 2015/2016) – sloh

Příloha 3 Josífkova školní práce (školní rok 2015/2016) – básnička Přišlo jaro

Příloha 4 Josífkova školní práce (školní rok 2015/2016) – matematika, sčítání do 10 000

Příloha 5 Josífkova školní práce (školní rok 2015/2016) – matematika, číselná řada

Příloha 6 Josífkova školní práce (školní rok 2015/2016) – matematika, sčítání pod sebe

Příloha 7 Josífkova školní práce (školní rok 2015/2016) – geometrie, osa úsečky

Příloha 8 Josífkova školní práce (školní rok 2015/2016) – geometrie, konstrukce čtverce

Příloha 9 Josífkova školní práce (školní rok 2015/2016) – člověk a příroda, regiony České republiky

Příloha 10 Josífkova školní práce (školní rok 2015/2016) – člověk a příroda, regiony České republiky

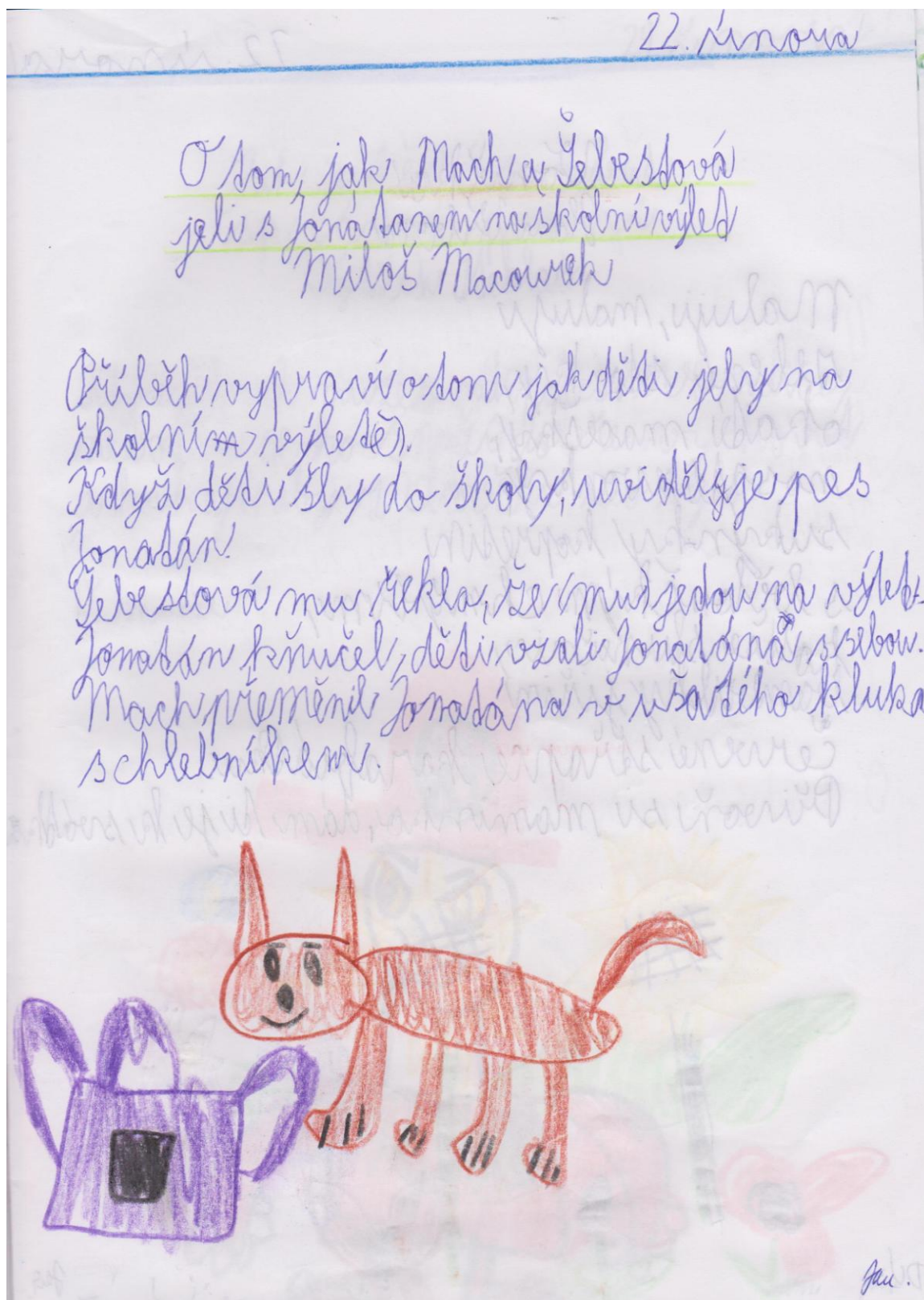
Příloha 11 Josífkova školní práce (školní rok 2015/2016) – písnička Vozilo se na jaře

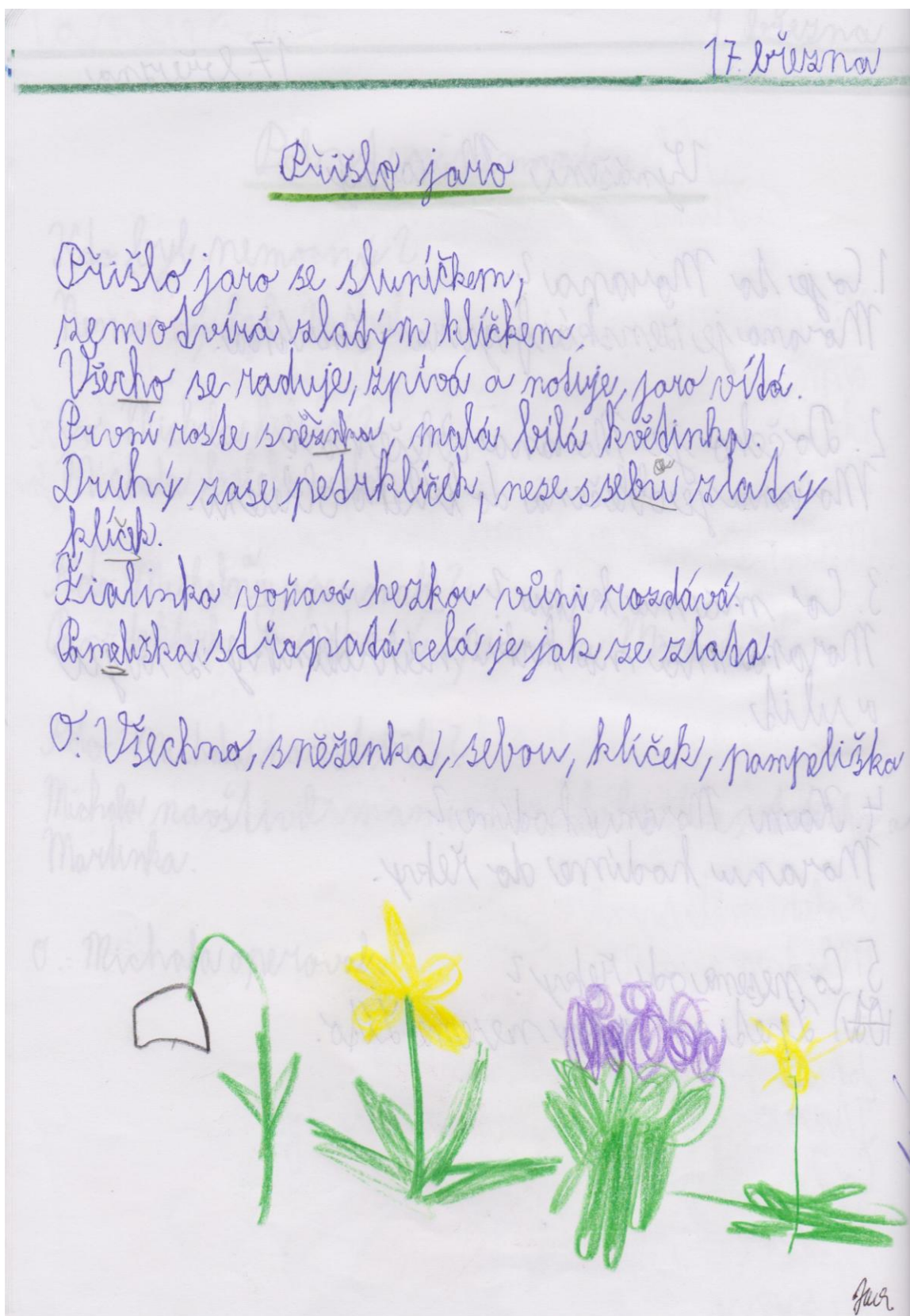
Příloha 12 Informovaný souhlas

Přílohy

Příloha 1 Josífkova školní práce (školní rok 2015/2016) – český jazyk

24. února
Maminka umyla kalíšky se
mycí. My si pomůžeme.
Kdybyš nám do byl řekl,
pomohli bychom si.
Pojeď se mnou až do
Hamy nad Pšovou?
Premysl o tom.
Premysl by my také
mohl pomoci. Kalík
myslím nás kosou
chytil se starobílem mlynem
středně sám





22. únor

číslem do 10 000
bez přechodu desítek

$958 + 1 = 959$	$1532 + 5 = 1537$
$1864 + 3 = 1867$	$4890 + 9 = 4899$
$7906 + 4 = 7910$	$849 + 0 = 849$
$2350 + 8 = 2358$	$9400 + 5 = 9405$
$8485 + 4 = 8489$	$6358 + 1 = 6359$
$10000 + 0 = 10000$	$9999 + 1 = 10000$
$241 + 6 = 247$	$5429 + 1 = 5430$

0: $6358 + 1 = 6359$

sam jax

9.3.2016

Číselná řada

doplň:

0 → 10 → 20 → 30 → 40 → 50 → 60 → 70 → 80 → 90 → 100

90 → 100 → 110 → 120 → 130 → 140 → 150 → 160 → 170 → 180 → 190

100 → 110 → 120 → 130 → 140 → 150 → 160 → 170 → 180 → 190 → 1000

200 300 400 500

1000 ← 900 ← 800 ← 700 ← 600 ← 500 ← 400 ← 300 ← 200

Násobky 5

$0 \cdot 5 = 0$	$6 \cdot 5 = 30$
$1 \cdot 5 = 5$	$7 \cdot 5 = 35$
$2 \cdot 5 = 10$	$8 \cdot 5 = 40$
$3 \cdot 5 = 15$	$9 \cdot 5 = 45$
$4 \cdot 5 = 20$	$10 \cdot 5 = 50$

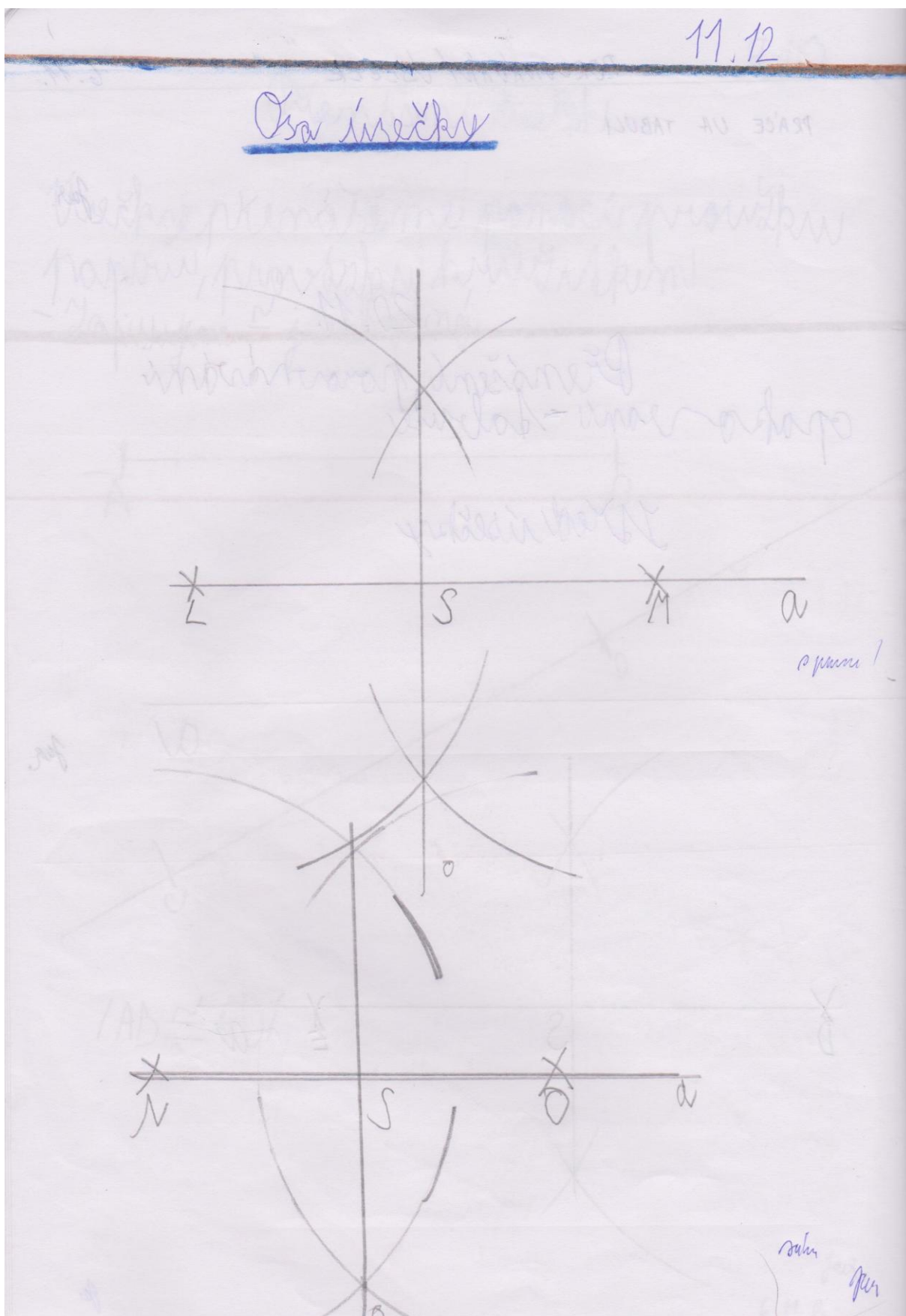
7.4.

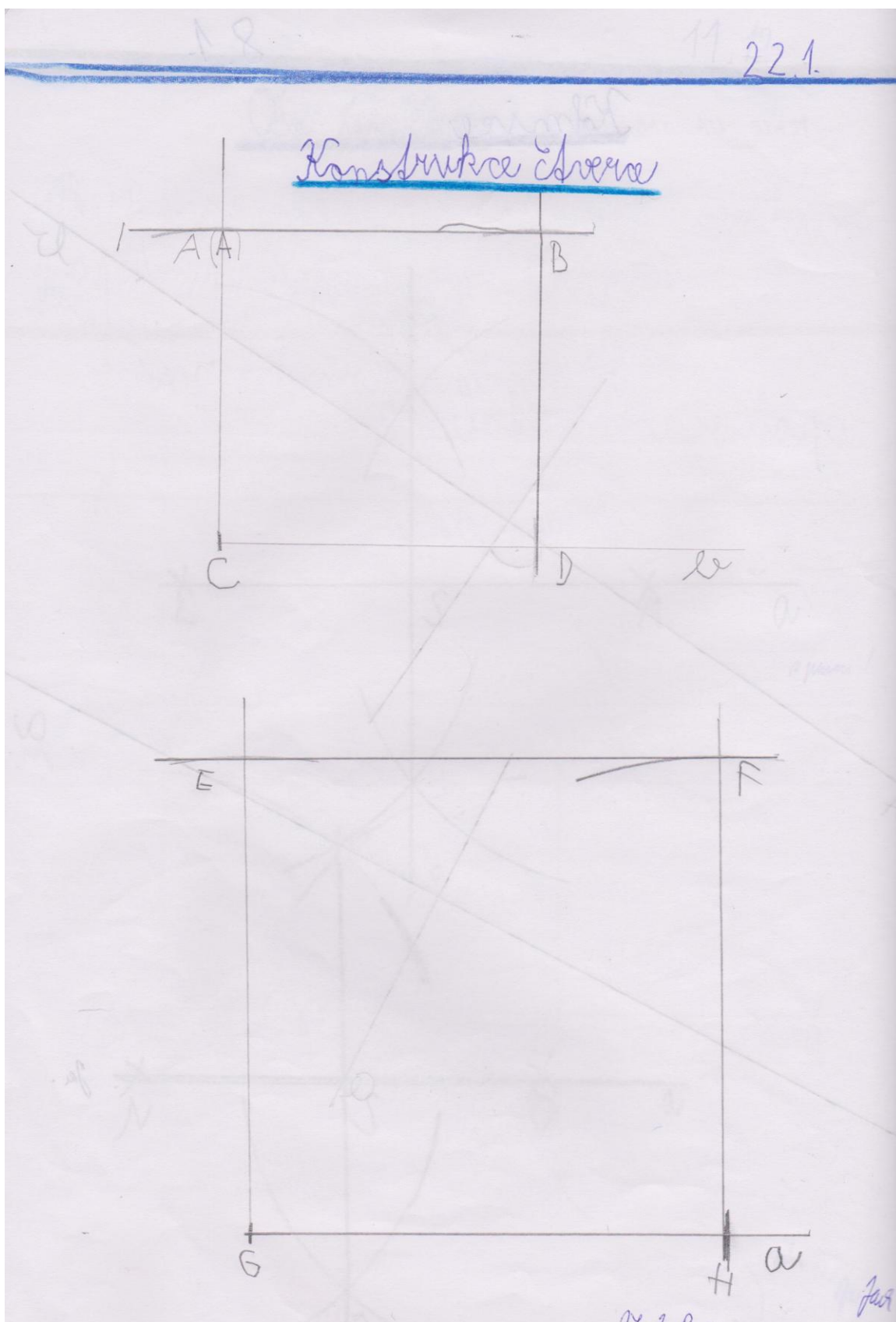
Přidání pod sebe

$\begin{array}{r} 533 \\ + 123 \\ \hline 656 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 141 \\ + 726 \\ \hline 867 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 721 \\ + 147 \\ \hline 868 \\ \hline \end{array}$
$\begin{array}{r} 444 \\ + 222 \\ \hline 666 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 222 \\ + 111 \\ \hline 333 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 666 \\ + 222 \\ \hline 888 \\ \hline \end{array}$

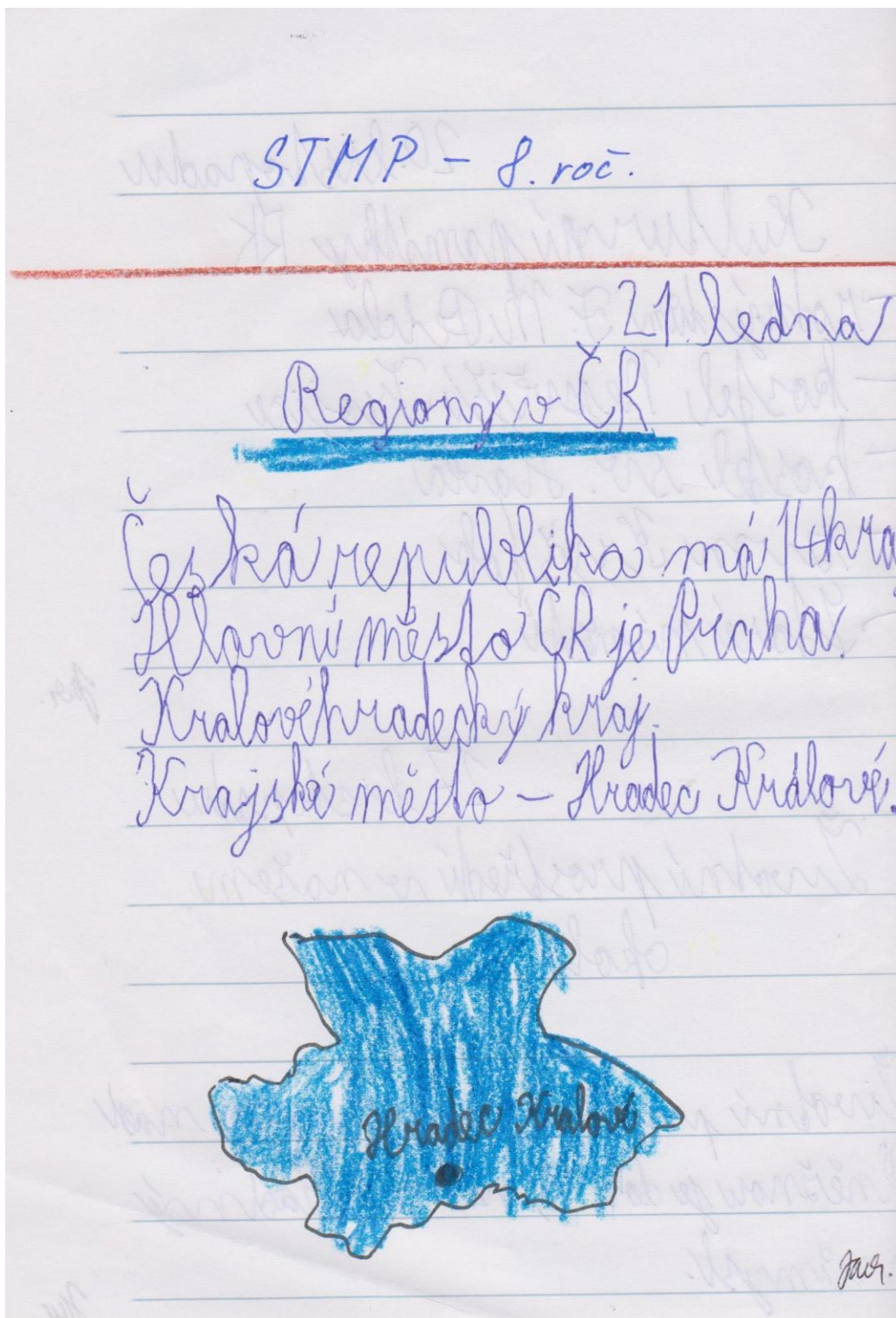
Jana

jdeš mi k





Příloha 9 Josífkova školní práce (školní rok 2015/2016) – člověk a příroda, regiony České republiky



Příloha 10 Josífkova školní práce (školní rok 2015/2016) – člověk a příroda, regiony České republiky



26. února

Jarní slunce
Václav Čoupek

Vozilo se na jaře, bralalala,
slunce v našem koutě, bralalala.
Trala, trala, bralalalala.

Komfík jedeš, sluníčko, bralalala,
za tři roky, Aničko, bralalalala.
Trala, trala, bralalalala.

Přivezu ti slasý hlík, bralalalala,
jsme už se popíjí, bralalalala.
Trala, trala, bralalalala.



Příloha 12 Informovaný souhlas

Já Věra Herzánová, narozena 6. 7. 1978 v Opočně, rozená Slámová. Místopřísežně prohlašuji, že jsem veškerou dokumentaci svého syna Josefa vydala dobrovolně Monice Lukáškové, za účelem sepsání bakalářského práce s názvem Využití Výměnného obrázkového komunikačního systému u osob s autismem v základní škole speciální. Jsem si plně vědoma, že informace mnou předložené mohou být publikovány v přesném znění a tudíž volně k dispozici všem, kteří s touto bakalářskou prací přijdou do styku.

V Ještěticích dne 19. 4. 2016

Vlastnoruční podpis

Anotace

Jméno a příjmení:	Monika Lukášková
Katedra:	Ústav speciálněpedagogických studií
Vedoucí práce:	Mgr. et Mgr. Gabriela Smečková, Ph.D.
Rok obhajoby:	2016

Název práce:	Využití Výměnného obrázkového komunikačního systému u osob s autismem
Název v angličtině:	The utilization of Picture Exchange Communication System by autistic individuals in primary special school
Anotace práce:	Bakalářská práce se zaměřuje na ověření vhodnosti Výměnného obrázkového komunikačního systému u osob s autismem. Je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část pojednává o autismu z pohledu vymezení pojmu, etiologii, symptomatologii, klasifikaci a edukaci žáků v základní škole speciální. Dále blíže popisuje Výměnný obrázkový komunikační systém. Praktickou část tvoří strukturované rozhovory s pedagogy vzdělávající žáky s autismem v základní škole speciální. Rozhovory probíhaly na základě zkušeností pedagogů s Výměnným obrázkovým komunikačním systémem. Praktická část obsahuje případovou studii chlapce, který trpí autismem a dříve využíval výměnný obrázkový komunikační systém.
Klíčová slova:	autismus, poruchy autistického spektra, Výměnný obrázkový komunikační systém
Anotace v angličtině:	This thesis focuses on verifying the suitability of the Picture Exchange Communication System for people with autism. It is divided into a theoretical and a practical part. The theoretical part deals with autism from the perspective of the definition, etiology, symptomatology, classification and education of pupils in a primary special school. It also describes the Picture Exchange Communication System. The practical part consists

	of structured interviews with teachers educating pupils with autism in a primary special school. The interviews were held on the basis of the experience of teachers with Picture Exchange Communication system. The practical part includes a case study of a boy who suffers from autism and previously used a Picture Exchange Communication System.
Klíčová slova v angličtině:	autism, autism spectrum disorders, Picture Exchange Communication System
Přílohy vázané v práci:	<p>Příloha 1 Josífkova školní práce (školní rok 2015/2016) – český jazyk</p> <p>Příloha 2 Josífkova školní práce (školní rok 2015/2016) – sloh</p> <p>Příloha 3 Josífkova školní práce (školní rok 2015/2016) – básnička Přišlo jaro</p> <p>Příloha 4 Josífkova školní práce (školní rok 2015/2016) – matematika, sčítání do 10 000</p> <p>Příloha 5 Josífkova školní práce (školní rok 2015/2016) – matematika, číselná řada</p> <p>Příloha 6 Josífkova školní práce (školní rok 2015/2016) – matematika, sčítání pod sebe</p> <p>Příloha 7 Josífkova školní práce (školní rok 2015/2016) – geometrie, osa úsečky</p> <p>Příloha 8 Josífkova školní práce (školní rok 2015/2016) – geometrie, konstrukce čtverce</p> <p>Příloha 9 Josífkova školní práce (školní rok 2015/2016) – člověk a příroda, regiony České republiky</p> <p>Příloha 10 Josífkova školní práce (školní rok 2015/2016) – člověk a příroda, regiony České republiky</p> <p>Příloha 11 Josífkova školní práce (školní rok 2015/2016) – písnička Vozilo se na jaře</p> <p>Příloha 12 Informovaný souhlas</p>
Rozsah práce:	97 stran
Jazyk práce:	Český jazyk